

Οι έκκλησιαστικές ευθύνες για την Ούκρανία, εκ τῶν πρακτικῶν

τοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου

Παρακολουθῶ ὄλο αὐτό τό διάστημα τήν έκκλησιαστική κρίση πού προέκυψε μεταξύ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας, γιά τήν Ούκρανία, πράγμα πού ἐπηρεάζει τίς σχέσεις μεταξύ ὄλων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Εἶναι γνωστή ἡ ἀγάπη μου στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τό ὁποῖο πολλές φορές ἐπισκέφθηκα, καί μάλιστα προσκλήθηκα νά ὁμιλήσω στήν Βιβλιοθήκη του, παρόντος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Ὅπως, ἐπίσης, ἀγαπῶ τήν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας, τήν ὁποία ἐπισκέφθηκα καί στήν Μόσχα καί στήν Πετρούπολη, ὅπου ὁμίλησα, ὕστερα ἀπό προσκλήσεις τῶν έκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, σέ Ὁρθόδοξες Θεολογικές Σχολές καί σέ Πανεπιστήμια γιά θεολογικά θέματα πού μοῦ δόθηκαν γιά ἐπεξεργασία, καί ἔγιναν εὐρύτατες συζητήσεις μεταξύ Καθηγητῶν καί φοιτητῶν. Μάλιστα, ἐκδόθηκαν στήν Ρωσική γλώσσα διάφορα βιβλία μου μέ εὐρύτατη κυκλοφορία.

Ἐπί πλέον γνωρίζομαστε μέ τόν Μητροπολίτη Βολοκολάμσκ Ἰλαρίωνα, ἀπό τότε πού καί οἱ δύο ἤμαστε Ἱερομόναχοι καί συναντηθήκαμε στήν Ἱερά Μονή Ἰβήρων τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τό Καλοκαίρι τοῦ 1992, ὅταν ἐκεῖνος γιά πρώτη φορά, νέος στήν ἡλικία, ἐπισκέφθηκε τό Ἅγιον Ὅρος, μόλις ἀποφοίτησε ἀπό τήν Θεολογική Σχολή, ὁμιλοῦσε ὠραῖα ἑλληνικά καί συζητήσαμε γιά τά μελλοντικά σχέδιά του καί μετά εἶχαμε σχετική ἀλληλογραφία, καθῶς ἐπίσης εἶχαμε συναντηθῆ στήν Ἀθήνα καί στήν Ἀγγλία.

Τά γράφω αὐτά εἰσαγωγικά γιά νά δείξω τήν ἀγάπη μου στίς δύο αὐτές Ἐκκλησίες μέ τήν μαρτυρική ἱστορία, ἀλλά καί τήν στενοχώρια μου γιά τήν κατάσταση πού δημιουργήθηκε μεταξύ τους μέ ἀφορμή τήν χορήγηση τῆς αὐτοκεφαλίας στήν Ούκρανία ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.

Ἰδιαίτερα ἀντέδρασε στό θέμα αὐτό ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας καί διέγραψε ἀπό τά Δίπτυχα τήν μνημόνευση τοῦ ὀνόματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου. Στήν συνέχεια διέγραψε καί ἄλλους Προκαθημένους (Ἀλεξανδρείας, Κύπρου, Ἑλλάδος), οἱ ὁποῖοι ἀποδέχθηκαν τήν ἀπόφαση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, χωρίς ὅμως παράλληλα αὐτές οἱ Ἐκκλησίες νά διαγράψουν ἀπό τά Δίπτυχα τήν μνημόνευση τοῦ ὀνόματος τοῦ Πατριάρχου Ρωσίας κ. Κυρίλλου.

Στό παρόν κείμενο θά ἐρμηνεύσω μιά πτυχή τοῦ θέματος αὐτοῦ, πού σχετίζεται μέ τήν πολυχρόνια συζήτηση μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν γιά τήν χορήγηση Αὐτοκεφαλίας σέ μιά Ἐκκλησία μέ Συνοδικό τρόπο καί νά τονίσω τήν εὐθύνη τῆς έκκλησιαστικῆς ρωσικῆς πολιτικῆς γιά τήν μή ἐπίτευξη συμφωνίας γιά τό θέμα αὐτό.

Ἐάν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας συμφωνοῦσε γιὰ τό κείμενο τῆς χορηγήσεως τῆς Αὐτοκεφαλίας σέ μιά Ἐκκλησία μέ συνοδικό τρόπο, τότε θά συμφωνοῦσαν ἀπό κοινοῦ ὅλες οἱ Ἐκκλησίες γιὰ τόν Τόμο Αὐτοκεφαλίας καί στήν Οὐκρανία, καί θά συμφωνοῦσαν συνοδικῶς γιὰ τόν τρόπο ἐπιλύσεως καί τῶν κανονικῶν ζητημάτων στήν περιοχή αὐτή.

Ἐρωτήματα πρὸς διερεύνηση

Συχνά τό Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας δηλώνει ὅτι ἡ χορήγηση τοῦ Τόμου Αὐτοκεφαλίας στήν Οὐκρανία ἦταν ἀποτέλεσμα ἐπιβολῆς τῶν ΗΠΑ, χάριν γεωπολιτικῶν σκοπιμοτήτων.

Πρὶν λίγο καιρό, ὁ Ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας κ. Σεργκέϊ Λαβρόφ δήλωσε γιὰ τό θέμα αὐτό: «Οἱ ἐνέργειες τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς χειραγώγησης ἀπό τήν Οὐάσινγκτον καί δέν ἔχουν καμία σχέση μέ τά ἰδανικά τῆς Ὁρθοδοξίας». «Ὅλοι μας ξέρουμε καλά πῶς δημιουργήθηκε ἡ "Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας"». «Δέν πρόκειται ἀπλῶς γιὰ μιά πρωτοβουλία τοῦ Πατριάρχη Βαρθολομαίου. Ἐπιβλήθηκε ἄμεσα ἀπό τίς Η.Π.Α. πού οὐσιαστικά δέν τό κρύβουν κἂν» (Σεργκέϊ Λαβρόφ, συνέντευξη στό «Ρωσία 24», Romfea 25-7-2021, ὥρα 10.25'). Περίπου τέτοιες δηλώσεις ἐπαναλαμβάνονται.

Δυστυχῶς, ὅπως ἀπέδειξε ἡ ἱστορία, γιὰ θέματα πού ἀφοροῦν τίς κατά τόπους Ἐκκλησίες ἀναμειγνύονται οἱ διπλωματίες τῶν διαφόρων Κρατῶν, καί δέν ἐννοῶ μόνον τῶν ΗΠΑ, ἀλλά καί τῆς Ρωσίας καί ἄλλων ἐνδιαφερομένων Κρατῶν. Ἐπίσης, δυστυχῶς, τά ἐκκλησιαστικά θέματα ἐντάσσονται μέσα στίς γεωπολιτικές στρατηγικές

Γιὰ παράδειγμα, πρόσφατα ὁ Ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας ἀπένευσε στόν Μητροπολίτη Βολοκολάμσκ Ἰλαρίωνα τό παράσημο «γιὰ τήν ἀλληλεπίδραση», μέ ἀφορμή τήν ἐπέτειο τῶν γενεθλίων του καί τήν ἐπέτειο ἀπό τήν ἴδρυση τοῦ Τμήματος Ἐξωτερικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχέσεων τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας.

Στήν συνάντηση αὐτή ὁ Ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας αἰτιολόγησε τήν ἀπονομή τοῦ παρασήμου γιὰ τήν ἀναγνώριση τῆς συμβολῆς του, ὅπως εἶπε, «στήν ἀνάπτυξη σχέσεων μέ συμπατριῶτες τοῦ ἐξωτερικοῦ, στήν προάσπιση τῶν παραδοσιακῶν πνευματικῶν καί ἠθικῶν ἀξιῶν τῶν πολυεθνικῶν λαῶν τῆς Ρωσικῆς Ὁμοσπονδίας, καί, σέ συνεργασία μέ τήν διπλωματία μας, ὑπεράσπιση τῶν συμφερόντων τῆς χώρας σέ διάφορες πλατφόρμες μεταξύ ἄλλων μέσω τοῦ ΟΗΕ, τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης καί ἄλλων πολυμελῶν ὀργανισμῶν».

Ἀπαντώντας ὁ Μητροπολίτης Βολοκολάμσκ Ἰλαρίων ὑπογράμμισε τήν σημασία τῶν σχέσεων μεταξύ τοῦ Ρωσικοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν καί τοῦ Τμήματος Ἐξωτερικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχέσεων τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας. Μεταξύ ἄλλων εἶπε ὅτι «οἱ προκλήσεις εἶναι κοινές γιὰ ἐμᾶς», ἔχουμε τήν εὐκαιρία «νά συγχρονίζουμε τά ρολόγια μας», «ὑπάρχει μηχανισμός διαβούλευσης, λειτουργεῖ ὁμάδα ἐργασίας

μεταξύ του Υπουργείου Ξεωτερικών της Ρωσικής Όμοσπονδίας και του Τμήματος Ξεωτερικών Εκκλησιαστικών Σχέσεων».

Πάντως, απαιτείται μεγάλη νηφαλιότητα, ψυχραιμία, διάκριση, και αποφασιστικότητα για να μην έμπλέκονται τα γεωστρατηγικά σχέδια μέσα στις Εκκλησιαστικές υποθέσεις.

Όμως, στην περίπτωση της χορηγήσεως Αυτόκεφαλίας στην Ουκρανία διαφοροποιείται το θέμα, αφού το γεγονός είναι ότι μέχρι τον 20ό αιώνα η χορήγηση της Αυτόκεφαλίας σε μία τοπική Εκκλησία χορηγούνταν από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, ύστερα από αίτηση της συγκεκριμένης Εκκλησίας ή του Κράτους. Έτσι, εκδόθηκαν Τόμοι Αυτόκεφαλίας και Πατριαρχικής τιμής σε έννεα Εκκλησίες, και στο Πατριαρχείο Μόσχας, που αναγνωρίζονταν στην συνέχεια από τις άλλες Όρθόδοξες Εκκλησίες, ύστερα, δυστυχώς, από πολιτικές πιέσεις.

Παρά ταύτα, τον 20ό αιώνα αποφασίσθηκε να προσδιορισθῆ ἑπακριβέστερα ὁ τρόπος χορηγήσεως τοῦ Τόμου Αυτόκεφαλίας, ὥστε νά χορηγηῆται ὕστερα ἀπό πανορθόδοξη συναίνεση. Πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτὸ καταρτίσθηκε τὸ σχετικὸ κείμενο, ἀλλὰ δέν προχώρησε γιατί δέν ὑπῆρξε συμφωνία ἀπὸ πλευρᾶς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν πού τὴν ἀκολουθοῦσαν στὸν τρόπο τῆς ὑπογραφῆς, ὅπως θὰ ἐξηγήσω στὴν συνέχεια, καὶ ὄχι γιατί ἐπενέβη ἡ Ἀμερικανικὴ πολιτικὴ.

Αὐτὸ φανερώνει ὅτι ἡ ὅλη διαδικασία τῆς χορηγήσεως τοῦ Τόμου Αυτόκεφαλίας στὴν Οὐκρανία ἔγινε ὕστερα ἀπὸ λάθη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας.

Ἡ ἴδια ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία ἀναγνώρισε τελευταῖα ὅτι ἦταν δικό της λάθος τὸ ὅτι τὸ κείμενο τῆς Αυτόκεφαλίας δέν συμπεριλήφθηκε στὴν θεματολογία τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου στὴν Ἀκαδημία στό Κολυμπάρι τῆς Κρήτης. Σέ συνέντευξη πού ἔδωσε ὁ Πρόεδρος τοῦ Συνοδικοῦ Τμήματος Ξεωτερικῶν Εκκλησιαστικῶν Σχέσεων τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, Μητροπολίτης Βολοκολάμσκ κ. Ἰλαρίων στό Πρακτορεῖο Ἐκκλησιαστικῶν Εἰδήσεων Romfea gr (26-01-2021, ὥρα 12.06), μεταξύ ἄλλων εἶπε:

«Τὸ θέμα τοῦ αὐτοκεφάλου συζητήθηκε πολλάκις κατὰ τὴν διάρκεια τῆς προσυνοδικῆς διαδικασίας καὶ ἰδιαίτερα κατὰ τίς συνεδριάσεις τῆς Διορθόδοξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς τὸ 1993, τὸ 2009 καὶ 2011.

Τὸ κείμενο τοῦ ἐγγράφου "Τὸ αὐτοκέφαλο καὶ ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ" εἶχε σχεδόν συμφωνηθεῖ. Ὅλες οἱ Ἐκκλησίες διὰ τῶν ἀντιπροσώπων τους συμφώνησαν ὅτι ἡ ἀπονομὴ τῆς αὐτοκεφαλίας στό ἐξῆς θὰ εἶναι ἐφικτὴ μόνον κατόπιν ἐγκρίσεως ὅλων τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν καὶ ὄχι κατόπιν μονοπροσώπου ἀποφάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Υπολοιπὸταν μόνον νά συμφωνηθεῖ κατὰ ποιὸν τρόπον θὰ τοποθετηθοῦν οἱ ὑπογραφές στὸν τόμο τῆς αὐτοκεφαλίας, ἀλλὰ δέν κατέστη δυνατό νά ἐπιτευχθεῖ συμφωνία ἐπὶ τοῦ θέματος.

Καί τί συνέβη τότε; Τόν Ἀπρίλιο τοῦ 2011 ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ἀπέστειλε στίς κατά τόπους Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες ἐπιστολή μέ τήν πρόταση νά ἀποσυρθεῖ ἀπό τήν ἡμερήσια διάταξη τό θέμα τῆς αὐτοκεφαλίας καί νά συγκληθεῖ ἡ Πανορθόδοξη Σύνοδος. Ἡ Ρωσική Ἐκκλησία ἀποδέχθηκε ἐκείνη τήν πρόταση καί αὐτό ἦταν τό μεγάλο λάθος της» (Συνέντευξη Προέδρου τοῦ Συνοδικοῦ Τμήματος Ἐξωτερικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχέσεων τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας Σεβ. Μητροπολίτου Βολοκολάμσκ κ. Ἰλαρίωνος στό Πρακτορεῖο Ἐκκλησιαστικῶν Εἰδήσεων Romfea. gr 26-01-2021, ὥρα 12.06).

Ὅμως ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἰλαρίων παραμένει στήν ἐπιστολή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τό 2011 καί παραθεωρεῖ ὅλη τήν ἱστορία τοῦ θέματος καί, κυρίως, τί προηγήθηκε τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς, μάλιστα δέ κατά τήν Διορθόδοξη Προπαρασκευαστική Ἐπιτροπή τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου στό Σαμπεζῦ τῆς Γενεύης μεταξύ 21 καί 27 Φεβρουαρίου 2011, ὅπου φαίνονται οἱ μεγάλες εὐθύνες της.

Θεωρῶ, λοιπόν, ὅτι δέν πρόκειται ἀπλῶς γιά πιέσεις πού ἀσκήθηκαν ἀπό τήν Ἀμερικανική πολιτική, οὔτε γιά πρόθεση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου νά «πλήξη» τήν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας, ἀλλά γιά λάθος τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς, ἰδίως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας.

Ἄν τό κείμενο αὐτό γιά τήν χορήγηση τῆς Αὐτοκεφαλίας πού εἶχε ὀλοκληρωθῆ, ἀποφασίζοταν στίς Προσυνοδικές Πανορθόδοξες Διασκέψεις καί τελικά ψηφίζοταν στήν Σύνοδο τοῦ Κολυμπαρίου τῆς Κρήτης, δέν θά ὑπῆρχε σήμερα τό πρόβλημα τῆς Οὐκρανίας. Ἐφ' ὅσον, ὅμως, δέν προωθήθηκε στήν Σύνοδο τῆς Κρήτης γιά ἀπόφαση, μέ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας καί σέ συνδυασμό καί μέ ἄλλα λάθη τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, μετά τήν Σύνοδο στό Κολυμπάρι τῆς Κρήτης, ἐπανῆλθε ὁ προηγούμενος τρόπος χορηγήσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.

Πρόσφατα ὁ Πατριάρχης Μόσχας κ. Κύριλλος σέ ὁμιλία του στό Συνέδριο πού διοργάνωσε τό Πατριαρχεῖο Μόσχας στήν Μόσχα (16-17 Σεπτεμβρίου 2021) μέ θέμα «Παγκόσμια Ὁρθοδοξία: πρωτεῖο καί συνοδικότητα ὑπό τό φῶς τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας», ἀναφέρθηκε στό θέμα αὐτό.

Στό δελτίο τύπου πού ἐξέδωσε τό Πατριαρχεῖο Μόσχας καί δημοσιεύεται στήν ἐπίσημη ἱστοσελίδα του διαλαμβάνονται τά ἑξῆς:

«Ο Πατριάρχης Μόσχας καί Πασῶν τῶν Ρωσσιῶν ὑπενθύμισε ὅτι κατά τό στάδιο προετοιμασίας τῆς Πανορθοδόξου Συνόδου, ἡ ὁποία τελικῶς δέν συνῆλθε, ἐπιτεύχθηκε ἡ καταρχήν ἀπόφαση ὅτι τό αὐτοκέφαλο ἐφεξῆς δύναται νά παραχωρεῖται μόνον κατόπιν συμφωνίας ὅλων τῶν κοινῶς ἀναγνωρισμένων κατά τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐντούτοις, κατά παράκληση τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τό ἐν λόγω θέμα ἀποσύρθηκε ἀπό τήν ἡμερήσια διάταξη. Καί

μετά τή διάσκεψη δέκα κατά τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν στήν Κρήτη τό 2016 τό θέμα αὐτό ἐτάφη ὀριστικά, ὅλες οἱ προηγουμένως ἐπιτευχθεῖσες συμφωνίες μηδενίστηκαν καί ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀνακοίνωσε τό δῆθεν ἀποστολοπαράδοτο δικαίωμα νά χορηγεῖ σέ ὅποιονδήποτε ὁ ἴδιος ἀποφασίσει τό αὐτοκέφαλο μονομερῶς καί ἄνευ συμφωνίας τῶν ἄλλων κατά τόπους Ἐκκλησιῶν»

Ὅμως ὁ «Ὁρθόδοξος Τύπος» μετέφρασε καί δημοσίευσε στήν ἑλληνική γλώσσα τήν ἴδια τήν ὁμιλία τοῦ Πατριάρχου Μόσχας, καί στό θέμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ εἶπε ἐπί λέξει:

«Κατά τό στάδιο προετοιμασίας τῆς Πανορθόδοξου Συνόδου, ἡ ὁποία τελικῶς δέν συνήλθε, ἐπιτεύχθηκε μεταξύ τῶν Τοπικῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἡ καταρχήν ἀπόφαση ὅτι τό αὐτοκέφαλο ἐφεξῆς δύναται νά παραχωρεῖται μόνον κατόπιν συμφωνίας ὄλων τῶν κοινῶς ἀναγνωρισμένων κατά τόπους ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Καταλήξαμε σέ αὐτή τή συμφωνία σέ μία συνάντηση στό Σαμπεζύ καί λήφθηκε αὐτή ἡ ἀπόφαση μέ ἐνθουσιασμό ἀκριβῶς ἐπειδή αὐτή ἡ θέση ὄντως ἐγείρει ἀνάχωμα γιά τήν πιθανή δημιουργία κάθε εἴδους σχισματικῶν κινήματων. Ἡ ἀπόφαση θά ἐπικυρωνόταν στήν Πανορθόδοξη, ἐν τούτοις, κατά παράκληση τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τό ἐν λόγω θέμα ἀποσύρθηκε ἀπό τήν ἡμερήσια διάταξη. Καί μετά τή διάσκεψη τῶν δέκα κατά τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν στήν Κρήτη τό 2016 τό θέμα αὐτό ἐτάφη ὀριστικά, ὅλες οἱ προηγουμένως ἐπιτευχθεῖσες συμφωνίες μηδενίστηκαν καί ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀνακοίνωσε τό δῆθεν δικαίωμά του νά χορηγεῖ σέ ὅποιονδήποτε ὁ ἴδιος ἀποφασίσει τό αὐτοκέφαλο μονομερῶς καί ἄνευ συμφωνίας τῶν ἄλλων κατά τόπους Ἐκκλησιῶν».

Ἵστερα ἀπό αὐτά, τίθενται σοβαρά ἐρωτήματα, ὅπως: Ἐχει τό θέμα ἔτσι ὅπως τό παρουσιάζουν οἱ Ρῶσοι; Χωρίς οὐσιαστικό λόγο ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, ἐνῶ εἶχε ἐτοιμασθῆ τό κείμενο τῆς χορηγήσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου σέ μία Ἐκκλησία ἀπό τό 1983, πρότεινε νά ἀποσυρθῆ ἀπό τήν Ἡμερήσια διάταξη τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου; Γιατί οἱ Ρῶσοι ἀποδέχθηκαν τήν πρόταση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καί δέν ἐπέμεναν νά χορηγηῖται ἡ Αὐτοκεφαλία μέ Συνοδικό τρόπο, δηλαδή ἕστερα ἀπό Πανορθόδοξη συναίνεση; Ποιά εἶναι ἡ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας στό νά μή παραπεμφθῆ τό κείμενο αὐτό, στό ὅποιο ὑπῆρξε μία κατ' ἀρχήν συμφωνία, στήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο;

Ἐρεύνησα τό θέμα αὐτό, στήν προσπάθειά μου νά ἀπαντήσω στά ὡς ἄνω ἐρωτήματα, διαβάζοντας τά Ἐπίσημα Πρακτικά τῶν Διασκέψεων τῶν συγκεκριμένων Ἐπιτροπῶν, περίπου χιλίων πεντακοσίων (1.500) σελίδων, καί ὁ καρπός τῆς ἐρεύνης αὐτῆς δημοσιεύεται κατωτέρω, μέ πολλή ἀγάπη στίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, προκειμένου νά βρεθῆ ἡ ἀλήθεια καί ἡ ἐπικοινωνία μεταξύ τους.

1. Τό κείμενο για τήν χορήγηση τοῦ Τόμου τῆς Αὐτοκεφαλίας τοῦ 1993

Τό 1961 στήν Α΄ Πανορθόδοξη Διάσκεψη στήν Ρόδο ἀποφασίσθηκε νά γίνη μιὰ Πανορθόδοξη Σύνοδος γιά νά ἀντιμετωπίση τά ἐκκλησιαστικά θέματα πού ἀνέκυψαν στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Στήν ἀρχή τήν ὀνόμασαν Οἰκουμενική Σύνοδο καί ἀργότερα τήν ὀνόμασαν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο.

Μέ προτάσεις τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καταρτίσθηκε ἕνας κατάλογος περίπου ἑκατό (100) θεμάτων, γιά τά ὁποῖα ἔπρεπε νά ληφθοῦν πανορθόδοξες ἀποφάσεις. Στήν συνέχεια μέ ἄλλες Πανορθόδοξες Διασκέψεις καθιερώθηκε νά γίνουν Προσυνοδικές Πανορθόδοξες Διασκέψεις, οἱ ὁποῖες θά ἀποφάσιζαν τόν καταρτισμό κειμένων, τά ὁποῖα θά ἐτοίμαζαν οἱ Πανορθόδοξες Προπαρασκευαστικές Ἐπιτροπές. Ἡ ὄλη προσπάθεια ἦταν κοπιώδης καί τήν εὐθύνη εἶχε ἀναλάβει τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τοῦ ὁποῖου ἐκπρόσωπος προήδρευε σέ ὅλες αὐτές τίς Διασκέψεις.

Ἡ Α΄ Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη πού ἔγινε στήν Γενεύη τόν Νοέμβριο τοῦ 1976 ἀπεφάσισε καί καθόρισε ὅτι ἀπό τά 100 περίπου θέματα, νά συζητηθοῦν ἀπό τήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο τά δέκα (10), μεταξύ τῶν ὁποίων ἦταν τό θέμα πού ἀφοροῦσε «τό Αὐτοκέφαλο στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί ὁ τρόπος ἀνακηρύξεώς του».

Ἡ Γ΄ Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη τοῦ 1986 ἀπεφάσισε νά ἀναθέσῃ στήν Διορθόδοξη Προπαρασκευαστική Ἐπιτροπή νά προετοιμάσῃ σέ Συνεδριάσεις της τά τέσσερα θέματα ἡμερησίας διατάξεως τῆς Ἁγίας καί Μεγάλῃς Συνόδου, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦταν τό θέμα περί Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας.

Ἔτσι, ἡ Συνέλευση τῆς Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς μεταξύ 7^{ης} καί 13^{ης} Νοεμβρίου τοῦ 1993 μέ βάση τόν σχετικό φάκελο τῆς Γραμματείας ἐξεπόνῃσε καί ἔκανε ὁμοφώνως ἀποδεκτό τό κείμενο «Τό Αὐτοκέφαλον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ καί ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ». Ὅμως, ὑπῆρξε διαφωνία στήν παράγραφο 3γ τοῦ κειμένου πού ἀφοροῦσε τήν ὑπογραφή τοῦ Πατριαρχικοῦ Τόμου τῆς Αὐτοκεφαλίας, δηλαδή πῶς θά ὑπογράφεται ὁ Τόμος Αὐτοκεφαλίας καί γι' αὐτό τό κείμενο αὐτό δέν παρεπέμφθη στήν Δ΄ Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη πού ἔγινε τήν 6-13 Ἰουνίου 2009.

Συγκεκριμένα, τό κείμενο πού καταρτίσθηκε καί ἀποφασίσθηκε ἀπό τήν Διορθόδοξη Προπαρασκευαστική Ἐπιτροπή τό 1993 (**πρίν 28 χρόνια**) ἀποτελεῖται ἀπό 4 ἄρθρα πού εἶναι τά ἐξῆς:

«1. Ὁ θεσμός τῆς Αὐτοκεφαλίας ἐκφράζει κατ' αὐθεντικόν τρόπον μίαν ἐκ τῶν οὐσιαστικῶν ὄψεων τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιολογικῆς παραδόσεως περί τῆς σχέσεως τῆς τοπικῆς πρὸς τήν ἀνά τήν Οἰκουμένην Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ. Ἡ βαθεῖα αὕτη σχέσις τοῦ κανονικοῦ θεσμοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοκεφαλίας πρὸς τήν ὀρθόδοξον ἐκκλησιολογικὴν διδασκαλίαν περί τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας ἐξηγεῖ τόσον τήν εὐαισθησίαν

τῶν κατά τόπους αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν διὰ τήν ἀντιμετώπισιν τῶν ὑφισταμένων προβλημάτων περί τήν εὐρυθμον λειτουργίαν τοῦ θεσμοῦ, ὅσον καί τήν προθυμίαν αὐτῶν ὅπως συμβάλουν δι' ἔκτενῶν εἰσηγήσεων εἰς τήν ἀξιοποίησίν του ὑπέρ τῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

2. Ἡ συνεπής πρὸς τήν ὀρθόδοξον ἐκκλησιολογίαν ἀλληλοπεριχώρησις **τοπικότητος** καί **οἰκουμενικότητος** προσδιορίζει τήν λειτουργικὴν σχέσιν μεταξύ τῆς διοικητικῆς ὀργανώσεως καί τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, διό καί διεπιστώθη πλήρης συμφωνία ὡς πρὸς τήν θέσιν τοῦ θεσμοῦ τῆς Αὐτοκεφαλίας εἰς τήν ζωὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

3. Διεπιστώθη πλήρης συμφωνία ὡς πρὸς τοὺς ἀναγκαίους κανονικοὺς ὄρους διὰ τήν ἀνακήρυξιν τοῦ Αὐτοκεφάλου τοπικῆς τινος Ἐκκλησίας, ἥτοι ὡς πρὸς τήν **συγκατάθεσιν** καί τὰς ἐνεργείας τῆς **Ἐκκλησίας-μητρὸς**, ὡς πρὸς τήν **ἐξασφάλισιν πανορθόδοξου συναινέσεως** καί ὡς πρὸς τὸν **ρόλον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου** καί τῶν λοιπῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν κατά τήν ἀνακήρυξιν τοῦ αὐτοκεφάλου. Συμφώνως πρὸς τήν συμφωνίαν ταύτην:

α) **Ἡ Ἐκκλησία-μήτηρ**, δεχομένη τὸ αἶτημα ὑπαγομένης εἰς αὐτὴν ἐκκλησιαστικῆς περιοχῆς, ἀξιολογεῖ τὰς ὑφισταμένας ἐκκλησιολογικάς, κανονικάς καί ποιμαντικάς προϋποθέσεις, πρὸς παροχὴν τοῦ αὐτοκεφάλου. Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ τοπικὴ Σύνοδος, ὡς ἀνώτατον ἐκκλησιαστικόν ὄργανον, παράσχει τήν συγκατάθεσιν αὐτῆς, ὑποβάλλει σχετικὴν πρότασιν πρὸς τὸ Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον διὰ τήν ἀναζήτησιν τῆς πανορθόδοξου συναινέσεως, ἐνημερώνει δέ σχετικῶς τὰς λοιπὰς κατά τόπους αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας.

β) Τὸ Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, κατά τὰ πανορθόδοξως καθιερωμένα, ἀνακοινοῖ διὰ Πατριαρχικοῦ Γράμματος πάντα τὰ σχετικὰ πρὸς τὸ συγκεκριμένον αἶτημα καί ἀναζητεῖ τήν ἔκφρασιν τῆς **πανορθόδοξου συναινέσεως**. Ἡ πανορθόδοξος συναίνεσις ἐκφράζεται διὰ τῆς ὁμοφωνίας τῶν Συνόδων τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

γ) Ἐκφράζων τήν συγκατάθεσιν τῆς Ἐκκλησίας-μητρὸς καί τήν πανορθόδοξον συναίνεσιν **ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἀνακηρύσσει ἐπίσημως τὸ αὐτοκέφαλον** τῆς αἰτησαμένης Ἐκκλησίας διὰ τῆς ἐκδόσεως Πατριαρχικοῦ Τόμου. Ὁ Τόμος οὗτος ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Εἶναι ἐπιθυμητόν νά προσυπογράφεται καί ὑπὸ τῶν Προκαθημένων τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ὅπωςδῆποτε ὁμως ὑπὸ τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας-μητρὸς.

4. Ἡ ἀνακηρυχθεῖσα Αὐτοκέφαλος τοπικὴ Ἐκκλησία ἐντάσσεται ὡς ἰσότιμος εἰς τήν κοινωνίαν τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί ἀπολαύει πάντων τῶν πανορθόδοξως καθιερωμένων κανονικῶν προνομίων (Δίπτυχα, Μνημόσυνον, Διορθόδοξοι σχέσεις κλπ.)».

Όπως γίνεται αντιληπτό, αποφασίσθηκε ο Τόμος Αυτόκεφαλίας να υπογράφεται από τον Οικουμενικό Πατριάρχη, είναι επιθυμητό να προσυπογράφεται και από όλους τους Προκαθημένους των Όρθοδόξων Έκκλησιών, όπως ούποτε τέλος από τον Προκαθημέρο τής Έκκλησίας Μητέρας από τήν όποία άποσπᾶται ή περιοχή της.

Όμως, ύπῆρξαν διαφωνίες ως προς τό πώς θά ύπογράφεται ό Τόμος Αυτόκεφαλίας, ύστερα από τήν συναίνεση όλων τών Έκκλησιών. Γι' αυτό γράφεται σε ύποσημείωση:

«Τό περιεχόμενον τής παραγράφου 3. γ) παρεπέμφθη προς πληρεστέραν έπεξεργασίαν εις τήν έπομένην Διορθόδοξον Προπαρασκευαστικήν Έπιτροπήν, ήτις και θά άναζητήσει τήν έπ' αύτῆς ένιαίαν θέσιν τών κατά τόπους Όρθοδόξων Έκκλησιών, όλοκληροῦσα οὔτω τό έργον αύτῆς επί τοῦ θέματος τούτου».

Πρόκειται για ύπαναχώρηση τοῦ Οικουμενικοῦ Πατριάρχου να αλλάξει ό τρόπος χορηγήσεως τοῦ Τόμου Αυτόκεφαλίας.

2. Η Διορθόδοξη Προπαρασκευαστική Έπιτροπή τοῦ Δεκεμβρίου 2009

Τήν περίοδο 9^{ης} και 17^{ης} Δεκεμβρίου 2009 συνῆλθε στό Πατριαρχικό Κέντρο τοῦ Σαμπεζύ τής Γενεύης ή Διορθόδοξη Προπαρασκευαστική Έπιτροπή για να μελετήσει τά τρία κανονικά θέματα, για να παραπεμφθοῦν στήν Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη μέ άπώτερο σκοπό να προωθηθοῦν στήν Άγία και Μεγάλη Σύνοδο, όποτε αύτή θά συνερχόταν, για λήψη τών τελικῶν άποφάσεων. Πρόκειται για τά θέματα «τό Αυτόκέφαλο και ό τρόπος άνακηρύξεως αύτοῦ», «τό Αυτόνομο και ό τρόπος άνακηρύξεως αύτοῦ» και «τά Δίπτυχα».

Έδῶ μάς ένδιαφέρει κυρίως τό θέμα τοῦ Αυτόκεφάλου και ό τρόπος άνακηρύξεως αύτοῦ, άν και τά άλλα θέματα είναι ένδιαφέροντα και δηλώνουν τόν τρόπο μέ τόν όποιο λειτουργοῦν σήμερα οι κατά τόπους Όρθόδοξες Έκκλησίες.

Διάβασα τά Πρακτικά τής Συνεδριάσεως τής Έπιτροπῆς αύτῆς, τοῦ Δεκεμβρίου 2009, πού έκτείνονται σε 328 σελίδες μεγάλου μεγέθους, και έδῶ θά παραθέσω μερικά χαρακτηριστικά άποσπάσματα από αυτά.

Τήν πρώτη ήμέρα (10 Δεκεμβρίου 2009) πού οι αντιπρόσωποι τών Όρθοδόξων Έκκλησιών μετέφεραν τά μηνύματα τών Προκαθημένων τών Έκκλησιών τους, άμέσως φάνηκαν οι διαθέσεις τής Έκκλησίας τής Ρωσίας.

Ό τότε Αρχιεπίσκοπος Βολοκολάμσκ Ίλαρίων τόνισε:

«Θεωροῦμεν ότι ή άνακήρυξις τοῦ Αυτόκεφάλου θά πρέπει να πραγματοποιεῖται υπό πανορθόδοξου όργάνου, δηλαδή υπό τής Άγίας και Μεγάλης Συνόδου τής Όρθοδόξου Έκκλησίας ή υπό τής Συνάξεως τών Προκαθημένων ή τών προς τοῦτο έξουσιοδοτημένων αντιπροσώπων τών αυτόκεφάλων Έκκλησιών, τήν όποία συγκαλεῖ

ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης. Θεωροῦμεν ὅτι τὸν Τόμον τοῦ Αὐτοκεφάλου ὀφείλου νά ὑπογράφουν ἅπαντες οἱ Προκαθήμενοι τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν μέ πρῶτον τὸν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην. Θεωροῦμεν ὅτι εἰς τὸν Τόμον τοῦ Αὐτοκεφάλου θά πρέπει ὅπωςδήποτε νά ὑπάρχη ἡ ὑπογραφή τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας-μητρός».

Αὐτή μέχρι τέλους ἦταν ἡ γραμμὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας.

Ο Πρόεδρος, Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης τόνισε ὅτι «ὡς φαίνεται ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ 1993, ἐπὶ τοῦ θέματος ὑπῆρξαν οὐσιαστικῶς τρεῖς θέσεις ἢ ἐνδεχομένως τελικῶς δύο. Ἡ μία ἦτο ὅτι τὸν Τόμον ὑπογράφει ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἐξ ὀνόματος ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν, τὴν συναίνεσιν τῶν ὁποίων ἔχει ἤδη ἐξασφαλίσαι διὰ γραμμάτων τῶν Ἱερῶν Συνόδων τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐτέρα ἄποψις ἦτο ὅτι τὸν Τόμον ὑπογράφει ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης καὶ ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας-μητρός ἐξ ἧς προῆλθεν ἡ νέα Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία, ἔτερα δέ, ὅτι τὸ Τόμον ὑπογράφουν ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης καὶ ἅπαντες οἱ Προκαθήμενοι τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Αἱ τρεῖς αὗται θέσεις ἀποτελοῦν τὸ πρόβλημα ἡμῶν καὶ καλόν θά εἶναι νά ἴδωμεν ποῖαι εἶναι αἱ ἐπ' αὐτοῦ ἀπόψεις τῶν Ἐκκλησιῶν μας καί, ὅπως πάντοτε, νά δηλώσωμεν κατὰ κάποιον τρόπον ἐάν ἐμμένωμεν εἰς τὰς ἀπόψεις αὐτάς καὶ μέχρι ποίου σημείου ἐμμένομεν, εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν διαπιστοῦται διαφωνία, διὰ νά ἴδωμεν ἐάν τελικῶς θά δυνηθῶμεν νά φθάσωμεν εἰς ὁμόφωνον ἀπόφασιν. Τονίζω τοῦτο ἰδιαιτέρως, διότι ἐξ ἐπόψεως διαδικασίας, εἶναι πολὺ σημαντικόν. ...

Εἰς τὸ θέμα τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Τόμου, ἡ ἐπ' αὐτοῦ θέσις ὠρισμένων Ἐκκλησιῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἦτο ὁ Τόμος νά ὑπογράφεται ὑπὸ τὸν ρητόν ὅρον ὅτι ἡ συναίνεσις τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν ἐξησφαλίσθη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ὡς ἐκφραστοῦ τῆς συναίνεσεως. Ἐχομεν δηλαδή, θά ἔλεγον, ἐν σχῆμα ἐνότητας, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ βούλησις τῶν πολλῶν ἐκφράζεται δι' ἐνός. Ὑπάρχει καὶ τὸ σχῆμα, ἡ βούλησις τῶν πολλῶν νά ἐκφράζεται διὰ τῶν πολλῶν. Εἰς τὴν ἱστορίαν ἔχομεν ποικίλους τρόπους, ἀλλὰ ἔχει ἐπικρατήσει, τουλάχιστον ἀπὸ τὴν ἐποχὴν χορηγήσεως τῶν Αὐτοκεφάλων, οἱ Τόμοι νά ὑπογράφονται ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ εἶναι ἴσως κάτι, τὸ ὁποῖον πρέπει νά λάβωμεν ὑπ' ὄψιν. Πάντως, ἡ λογικὴ, ἡ ὁποία ὑπαγορεύει τὴν θέσιν νά ὑπογράφεται ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην ἐκ μέρους ὅλων, εἶναι ἡ ἀρχὴ ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ εἰς ὅλα τὰ συλλογικά σώματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Πρόεδρος ἢ ὁ προεδρεύων ἐκφράζει πρὸς τὰ ἔξω τὴν βούλησιν τοῦ σώματος. Βεβαίως, ὑπάρχει ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας-μητρός, ἐκ τῆς ὁποίας προέρχεται ἡ νέα Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία. Ὁ ρόλος αὐτός εἶναι πρωταρχικός, διότι ἐξ αὐτῆς προέρχεται ἡ πρωτοβουλία κινήσεως τῆς διαδικασίας καὶ ἐκφράζεται ἡ βούλησις, εἰς πρῶτον στάδιον, διὰ τὴν δημιουργίαν νέας Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ὅμως κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀπόφασις χορηγήσεως ἔχει ληφθῆ πανορθόδοξως, ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας-μητρός, ἐξ

ἥς προῆλθεν ἡ νέα Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία, ἐκλείπει λογικῶς, διότι τοῦτο σημαίνει αὐτοκέφαλος, δηλαδή διακοπή τοῦ δεσμοῦ ἐξ ἐπόψεως θεσμικῆς μέ τήν Ἐκκλησιάν-μητέρα. Ἡ νέα Ἐκκλησία εἶναι αὐτοκέφαλος πλέον καί ὀφείλει τήν ὑπόστασίν της εἰς τήν βούλησιν ὄχι μόνον τῆς Ἐκκλησίας-μητρός ἐξ ἥς προῆλθεν, ἀλλά καί ὄλων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Ἐπομένως, ἡμεῖς βλέπομεν ὀλίγον περίεργον τήν συνυπογραφὴν τοῦ Τόμου καί ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας-μητρός.

Ὡς πρὸς τήν θέσιν νά ὑπογράψουν ὅλοι, βεβαίως δέν ὑπάρχει τίποτε τό μεμπτόν, ὑπάρχουν ὅμως δύο ἐρωτήματα. Τό πρῶτον εἶναι διὰ ποῖον λόγον νά ἐπιμείνη τις εἰς τήν θέσιν ταύτην; Μήπως ὑπάρχουν λόγοι μέ τούς ὁποίους θέλει τις νά μειώσῃ τόν ρόλον τοῦ Κων/πόλεως; Εἴμεθα ἀδελφοί καί θέλω νά εἴμεθα ἀπολύτως εὐλικρινεῖς μεταξύ μας καί, ἐάν ἐκφράζω τήν στιγμὴν ταύτην τήν ἄποψιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, πρέπει νά σᾶς ἐκφράσω καί ὅλας τὰς σκέψεις μου. Ὑπάρχει πολλάκις εἰς τήν σκέψιν ἡμῶν ἡ προσπάθεια μειώσεως τοῦ ρόλου καί τῆς εὐθύνης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐάν δηλαδή ὑπάρχη ὁ λόγος αὐτός εἰς τό σκεπτικόν ὅσων εἰσηγοῦνται τήν ὑπὸ πάντων τῶν Προκαθημένων ὑπογραφὴν τοῦ Τόμου χορηγήσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου, δέν θά ἦτο καλός ἢ ἀποδεκτός λόγος διὰ νά δεχθῶμεν τήν ἄποψιν ταύτην. Ἐάν ὁ λόγος διὰ τόν ὁποῖον ζητεῖται ἡ συνυπογραφὴ ὄλων τῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι διὰ νά δηλωθῇ ἡ συγκατάθεσις τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, αὐτό καλύπτεται – καί ὁμιλῶ ἐξ ἐπόψεως τῆς θέσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου – ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ Τόμου, τό ὁποῖον σαφῶς δηλώνει ὅτι ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἐνεργεῖ εἰς τήν περίπτωσιν ταύτην ἐκ μέρους ἢ ὡς ἐκφραστής τῆς βουλήσεως ὄλων τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν. Θά ὑπάρχουν δέ καί τὰ Συνοδικὰ Γράμματα, τὰ ὁποῖα δύνανται νά ἐπισυνάπτονται εἰς τόν Τόμον, καί διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐξασφαλίζεται ἡ βούλησις πασῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Δέν πρόκειται δηλαδή διὰ Τόμον, τόν ὁποῖον ὑπογράφει ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης μέ τήν ἰδικήν του καί μόνον θέλησιν».

Ο Ἀρχιεπίσκοπος Βολοκολάμσκ Ἰλαρίων, μεταξύ τῶν ἄλλων εἶπε:

«Διὰ τήν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν εἶναι ἀδύνατος ἡ ὑπογραφὴ τοῦ Τόμου χορηγήσεως τῆς Αὐτοκεφαλίας ὑπὸ μόνου τοῦ Προκαθημένου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Κων/πόλεως. Θεωροῦμεν ὅτι ἰδανικὴ καί λογικὴ διαδικασία θά εἶναι ἡ ὑπογραφὴ τοῦ Τόμου ὑπὸ πάντων τῶν Προκαθημένων τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, πρᾶγμα τό ὁποῖον ἀποτελεῖ ἐν προκειμένῳ ὀρατὴν μαρτυρίαν τῆς ἐκφράσεως τῆς συμφωνίας των. Εἴμεθα ἔτοιμοι νά δεχθῶμεν ὅτι εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, ὅταν δι' οἰουσδήποτε λόγους εἶναι ἀδύνατος ἡ σύγκλησις Πανορθοδόξου Συνόδου ἢ συνάξεως τῶν Προκαθημένων, ὁ Τόμος χορηγήσεως τῆς Αὐτοκεφαλίας νά ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ἐξ ὀνόματος τῶν λοιπῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ ὑποχρεωτικῶς καί ὑπὸ τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας-μητρός. Ἐπαναλαμβάνω ὅτι εἴμεθα ἔτοιμοι νά ἀποδεχθῶμεν τήν ὡς ἄνω διαδικασίαν ἐφαρμοζομένην εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις. Θεωροῦμεν ὅμως ὅτι ἡ

φυσιολογική διαδικασία θά εἶναι ἡ ὑπό πάντων τῶν Προκαθημένων ὑπογραφή τοῦ Τόμου».

Σέ ἄλλο σημεῖο ὁ ἴδιος εἶπε:

«Θεωροῦμεν ὅτι ὁ Τόμος πρέπει νά περιέχη τās ὑπογραφάς ὄλων τῶν Προκαθημένων καί δέν πρέπει γενικῶς νά δημιουργῶμεν τοιοῦτον προηγούμενον, συμφώνως πρὸς τό ὅποῖον, ὁ Προκαθήμενος μιᾶς Ἐκκλησίας ὑπογράφει ἐξ ὀνόματος μιᾶς ἢ ὄλων τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν. Δέν εἴμεθα Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία, εἰς τήν ὁποῖαν ὁ Πάπας δύναται νά ὑπογράφη ἐξ ὀνόματος ὄλων καί νά ἐπικυρώνη τὰ πάντα. Ἔχομεν τάξιν συνοδικήν. Ἐκάστη αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία ἔχει ἀνεξάρτητον διοίκησιν καί ἀδυνατῶ νά φαντασθῶ ὅτι ὁ Πατριάρχης Μόσχας θά θελήσῃ νά παραχωρήσῃ εἰς τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην τό δικαίωμα νά ὀμιλῇ ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ καί νά μαρτυρεῖ περί τῆς συμφωνίας αὐτοῦ, χωρίς νά ὑπάρχη ἡ ὑπογραφή του εἰς τό ἔγγραφο, εἰς τό ὅποῖον ἡ σύμφωνος ἄποψις εἶναι ἀπαραίτητος. Διά τοῦτο καί ἐπιμένωμεν ὅτι θά πρέπει νά ὑπάρχουν αἱ ὑπογραφαί ὄλων, πρῶτον ἡ ὑπογραφή τοῦ Οἰκουμενικοῦ καί ἐν συνεχείᾳ αἱ ὑπογραφαί καί τῶν ἄλλων Προκαθημένων κατά τήν τάξιν τῶν Διπτύχων».

Πρέπει νά ὑπενθυμίσω ὅτι οὔτε γιά τήν σειρά τῶν Διπτύχων (σειρά τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν) ὑπῆρξε συμφωνία, ἀφοῦ ὑπάρχουν δύο σειρές Διπτύχων, ἡ μία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πού ἀκολουθεῖ ἡ πλειοψηφία τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί ἡ ἄλλη σειρά τοῦ Πατριαρχείου τῆς Ρωσίας καί μερικῶν Ἐκκλησιῶν πού τήν ἀκολουθοῦν. Ἐπομένως, καί ἂν ἀποφασίζόταν νά ὑπογράψουν τόν Τόμο ὄλοι οἱ Προκαθήμενοι τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί τότε θά διαφωνοῦσαν στήν σειρά πού θά ὑπογράψουν, ὅποτε δέν θά ἐκδοθῆ ποτέ Τόμος Αὐτοκεφαλίας.

Ἡ διατυπωθεῖσα ἄποψη τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Βολοκολάμσκ ἐξανάγκασε τόν Μητροπολίτη Περγάμου Ἰωάννην νά πῆ:

«Ἀπεκαλύψατε τήν οὐσίαν τοῦ ζητήματος, λέγων ὅτι ὁ Πατριάρχης Μόσχας οὐδέποτε θά ἐδέχετο νά ἐκφρασθῇ διά τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως. Ἐνισχύετε οὕτω τήν ἄποψίν μας νά ἐμμείνωμεν εἰς τήν θέσιν ὅτι ὁ Κων/πόλεως πρέπει νά ὑπογράφη μόνος. Διότι ἀποκαλύπονται ἐλατήρια, τὰ ὅποια, κατά τήν γνώμην μου, δέν εἶναι μόνον ἐλατήρια φιλοτιμίας, ἀλλά καί ἐκκλησιολογικά. Ἔχει ἢ δέν ἔχει ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐκφραστήν τῆς ἐνότητός της; Πρέπει, διά νά ἐκφράσῃ τήν ἐνότητά της ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, νά ἀκούγνται ὄλαι αἱ φωναί μαζί; Εἶναι παπικόν νά ἐκφράζῃ τήν βούλησίν της δι' ἑνός; Ἄς μή συγχέωμεν τὰ πράγματα. Πολλάκις ἀκούονται καί γράφονται ἀπαραδέκτα πράγματα περί παπικοῦ χαρακτήρος τῆς στάσεως τοῦ Κων/πόλεως. Ἡ διαφορά μεταξύ παπικοῦ καί μή παπικοῦ εἶναι ὅτι ὁ μὲν Πάπας δέν ἐκφράζει τήν βούλησιν τῶν ἄλλων, ἀλλά ἔχει ἰδικήν του βούλησιν. Ἀντιθέτως, ἡ Ἐκκλησία Κων/πόλεως ἐκφράζει τήν βούλησιν τῶν ἄλλων, βούλησις ἡ ὁποία ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν. Τοῦτο δέν εἶναι παπικόν. Λοιπόν, νά μή λέγωμεν, ὑπονοῶμεν καί φοβώμεθα τοιαῦτα πράγματα. Διότι, ἔχω τήν ἐντύπωσιν ὅτι τοιοῦτος φόβος

υπαγορεύει τήν έπιμονήν νά μήν υπογράφη ό Κων/πόλεως έξ όνόματος τών άλλων. Ή ύπαρξις τοιούτου φόβου εἶναι άδικαιολόγητος, έφ' όσον εἶναι σαφής ή δέσμευσις τοῦ Κων/πόλεως νά μήν έκφράση τήν ιδίαν βούλησιν, αλλά τήν βούλησιν όλων τών άλλων».

«Μέ τάς άντιλήψεις, τάς όποίας έξέφρασεν ό άδελφός άγιος Βολοκολάμσκ, καθίσταται πολύ δυσχερής ή υποχώρησις μας εις τό θέμα υπογραφής υπό μόνου τοῦ Κων/πόλεως. Έάν δέν άναθεωρηθοῦν αι άντιλήψεις αὔται, θά εἶναι πολύ δύσκολον νά δεχθῶμεν, διότι εἶναι ως νά δεχῶμεθα ότι ό Κων/πόλεως δέν δύναται νά έκφράση, συμφώνως πρός τήν όρθόδοξον έκκλησιολογίαν, τήν βούλησιν τών άλλων. Δέν δεχόμεθα τοιαύτην θέσιν διά λόγους έκκλησιολογίας».

Τήν έπομένην ήμέρα (πρωινή Συνεδρίαση 11^{ης} Δεκεμβρίου 2009) ό Μητροπολίτης Περγάμου Ίωάννης εἶπε:

«Τό προβληθέν υπό τοῦ άδελφοῦ Ίλαρίωνος έπιχείρημα μέ προεκάλεσε νά εἶπω ότι δυστυχώς αυτό σημαίνει ότι εάν τό Οικουμενικόν Πατριαρχεῖον υποχωρήση εις τό θέμα τοῦτο, εἶναι ως νά αποδέχεται ότι δέν δύναται ή δέν έπιτρέπεται νά έκφράζη τήν γνώμην όλων τών Όρθοδόξων Έκκλησιών επί τῆς ήδη υπ' αὐτῶν έκφρασθείσης συμφωνίας. Νομίζω ότι πρόκειται περί βασικοῦ, περί έκκλησιολογικοῦ θέματος, εις τό όποιον, από πλευρᾶς Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου, δέν εἶναι δυνατόν νά υπάρξη υποχώρησις, διότι εάν ή θέσις υπέρ τῆς υπό πάντων υπογραφής τοῦ Τόμου έρμηνεύεται ως άμφισβήτησις τῆς δυνατότητος τοῦ Οικουμενικοῦ Πατριάρχου νά έκφράζη τήν σύμφωνον γνώμην τών άλλων, έχομεν μεῖζον θέμα».

«Νομίζω ότι πρέπει νά αποβάλλωμεν τήν δυσπιστίαν ταύτην. Κατά τήν γνώμην μου, ή έπιμονή τοῦ Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου ως πρός τό θέμα τοῦτο δέν εἶναι άδικαιολόγητος, έφ' όσον διαπιστώνεται τοιαύτη δυσπιστία, τοιοῦτος φόβος ότι ένδέχεται ό Οικουμενικός Πατριάρχης νά μεταβληθῆ τρόπον τινά εις Πάπαν. Αί χθεσινάι δηλώσεις τοῦ άδελφοῦ Ίλαρίωνος έδημιούργησαν μίαν άτμόσφαιραν, έντός τῆς όποίας εἶναι δύσκολον νά προχωρήσωμεν καί λυποῦμαι πολύ. Έπαναλαμβάνω ότι δέν πρέπει νά σταματήσωμεν εκεί. Ώς έχουν τά πράγματα μετά τήν χθεσινήν συνάντησιν, δέν έχομεν δυνατότητα συμφωνίας, δέν έχει τό Οικουμενικόν Πατριαρχεῖον δυνατότητα υποχωρήσεως ως πρός θέμα τοῦτο. Έάν δέν υπάρξη διέξοδος, εἴμεθα υποχρεωμένοι νά αφήσωμεν άνεπίλυτον τό θέμα τοῦτο. Έάν βλέπετε έσεῖς διεξόδους, εύχαρίστως νά άκούσωμεν τάς άπόψεις σας, αλλά όμολογῶ ότι προσωπικῶς δέν βλέπω διέξοδον».

Στήν συνέχεια διατυπώθηκαν πολλές άπόψεις από διάφορες πλευρές σέ κλίμα έντασης.

Σέ κάποια στιγμή ό Αρχιεπίσκοπος Βολοκολάμσκ Ίλαρίων έθεσε μία συμβιβαστική πρόταση: «Δυνάμεθα νά σκεφθῶμεν τρόπον, ὡστε ή υπογραφή τοῦ Οικουμενικοῦ Πατριάρχου νά διακρίνεται εις τόν Τόμον, νά μήν εἶναι μία μεταξύ τών

λοιπῶν ὑπογραφῶν, εἶναι δέ αὐτονόητον ὅτι θά εὐρίσκηται εἰς τήν πρώτην θέσιν. Δυνάμεθα νά προτείνωμεν τύπον τινά, βάσει τοῦ ὁποίου θά διακρίνεται ἡ ὑπογραφή ὡς αὕτη τοῦ Πρώτου καί τοῦ ἀρχαιοτέρου μεταξύ τῶν Προκαθημένων». Ἡ συμβιβαστική αὕτη πρόταση δέν ἔγινε ἀποδεκτή ἀπό ὠρισμένες Ἐκκλησίες.

Στήν ἀπογευματινή Συνεδρίαση τῆς 11^{ης} Δεκεμβρίου 2009 ὁ Μητροπολίτης Μιχαλόβτσε Γεώργιος, ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Τσεχίας καί Σλοβακίας, ἔκανε μιά ἐνδιαφέρουσα πρόταση, ἡ ὁποία θά ἀπασχολήσῃ τίς Συνεδριάσεις τῶν Ἀντιπροσώπων τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν στήν ἐπόμενη Διορθόδοξη Προπαρασκευαστική Ἐπιτροπή τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 2011. Εἶπε:

«Σεβ. ἄγιε Πρόεδρε, μήπως θά διευκόλυνε κάπως τήν κατάστασιν, ἐάν δεχθῶμεν τήν πρότασιν τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας Ρωσίας, προκειμένου νά ὑπάρχη διάκρισις εἰς τόν Τόμον αὐτοκεφαλίας μεταξύ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καί τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας-μητρός, λέγοντες, ὡς εἶπον καί χθές, *«ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἀποφαίνεται καί ὁ Προκαθημένος τῆς Ἐκκλησίας-μητρός συναποφαίνεται»*, ὥστε νά ὑπάρχη μιά διαφοροποίησις.

Ο Σεβ. Πρόεδρος: Ὁ τρόπος διά τοῦ ὁποίου θά διαφοροποιηθοῦν αἱ δύο ὑπογραφαί εἶναι βεβαίως ὑπό συζήτησιν. Τό ἐρώτημα ὅμως τήν στιγμὴν ταύτην εἶναι, ἐάν ἀποδεχῶμεθα τό σχῆμα τοῦτο. Τό πῶς θά διατυπωθῇ ἡ διαφοροποίησις, ἅς ἀποτελέσῃ ἐπόμενον ἐρώτημα. Ὡς πρὸς τό σχῆμα αὐτό καθ' ἑαυτὸ ἔχετε νά λάβετε θέσιν ἢ ὄχι;

Σεβ. Μητροπολίτης Μιχαλόβτσε κ. Γεώργιος: Ἡ ἐπ' αὐτοῦ θέσις τῆς ἡμετέρας Ἱ. Συνόδου εἶναι θετική, δηλαδή θά ἀποδεχῶμεθα τοιαύτην πρότασιν».

Ἔγινε κάποια συζήτηση γιά τήν πρόταση αὕτη, χωρίς νά εὐδοκιμήσῃ. Ὅποτε ὁ Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης εἶπε:

«Οὕτως ἢ ἄλλως, ἐφ' ὅσον ὠρισμένοι Ἐκκλησῆες δέν συμφωνοῦν μέ τήν πρότασιν, δέν εἶναι δυνατόν νά γίνῃ ἀποδεκτή. Εὐρισκόμεθα συνεπῶς, ἀγαπητοί Ἀδελφοί, ἐνώπιον ἀδυναμίας ἐπιτεύξεως συμφωνίας, ὡς πρὸς τό ἐρώτημα ποῖος θά ὑπογράψῃ τόν Τόμον. Ὡς ἔχουν τά πράγματα τήν στιγμὴν ταύτην, τό θέμα θεωρεῖται λήξαν καί, ἐάν μέχρι τό τέλος τῶν ἐργασιῶν μας δέν ὑπάρξῃ τρόπος ἐξευρέσεως συμβιβαστικῆς λύσεως ἐπ' αὐτοῦ, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νά τό παραπέμψωμεν εἰς ἐπόμενην Διορθόδοξον Προπαρασκευαστικὴν Ἐπιτροπήν».

Συνεχίσθηκε ἡ συζήτηση, κατατέθησαν διάφορες προτάσεις πού δέν εὐδοκίμησαν, δέν υἱοθετήθησαν ἀπό ὅλες τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες καί δέν ἀποφασίσθηκαν μέ ὁμοφωνία.

Εἶναι ἐνδιαφέρον νά παρατεθῇ ἡ ἀποψη πού κατέθεσε ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Μητροπολίτης Νικοπόλεως καί Πρεβέζης Μελέτιος. Εἶπε:

«Σεβ. ἅγιε Πρόεδρε, θέλω νά εἶπω ὅτι δέν εἶναι λογικόν νά ἐπιμένωμεν εἰς τό θέμα ποῖος ὑπογράφει. Ἡ ἐμμονή δέν δεικνύει καλήν διάθεσιν. Ὅταν σκέπτομαι ὅτι εἰς τόν Τόμον τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας Ρωσσίας εἶναι σαφέστατος ὁ ὅρος ὅτι ἔχει ἀρχήν καί πρῶτον τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχη, ὅτι πρέπει νά τόν θεωρῇ καί νά τόν ἔχη ὡς ἀρχήν καί πρῶτον, πρέπει νά ἀντιμετωπίζη τήν γνώμην του, τήν τοποθέτησίν του μέ σεβασμόν καί μέ πολύ διαφορετικόν πνεῦμα καί ὄχι μέ τόσον ἀπόλυτον ἐμμονήν. Μέ προβληματίζει τοιαύτη ἐμμονή. Ὡς εἶπατε καί ὡς ἐτόνισε καί ὁ κ. Φειδᾶς, ὅταν ἐπιμένωμεν τόσον, εἶναι ὡς νά θέλωμεν νά ταπεινωθῇ ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ὄχι ὡς πρόσωπον, ἀλλά ὡς θεσμός. Προσωπικῶς οὐδόλως δύναμαι νά δεχθῶ τοιοῦτον τι. Θά πρέπει ὅπωςδήποτε πρῶτον νά ἐξετάσωμεν τά Δίπτυχα, διότι ἐκεῖ θά εὐρεθῶμεν ἀντιμέτωποι μέ τόν κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ὅπου λέγεται ὅτι οὗτος ἔχει τά ἴδια πρεσβεῖα μέ τόν πάπα Ρώμης. Ο Ρώμης δέν ἦτο ἀπλός πρόεδρος, ἀλλά ὁ πρῶτος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος εἶχε πολλές καί διαφόρους ἐξουσίας. Τάς αὐτάς ἔχει καί ὁ ἐκάστοτε Οἰκουμενικός, ἀλλά δέν τάς ἀσκεῖ ἐκ πνεύματος ταπεινώσεως τοῦ ἰδίου καί τοῦ Θρόνου, καί προκειμένου νά ὑπηρετῇ τό πνευματικόν συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας. Ἀποτελεῖ χρέος τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ὁ Χριστός ἐκένωσεν ἑαυτόν διά τήν ἡμετέραν σωτηρίαν, οὕτω καί ἡμεῖς κενούμεθα τρόπον τινά, ἀλλά ὄχι μέχρι σημείου ἀνατροπῆς καί τῆς κανονικῆς τάξεως. Ἐν προκειμένῳ, μέ τήν ἐμμονήν, θέλομεν τήν ἀνατροπήν τῆς κανονικῆς τάξεως καί τήν μετατροπήν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου εἰς πρόεδρον ἑνός Κράτους, θά ἔλεγον ὡς τοῦ Ἑλληνικοῦ, ὅπου ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὑπογράφει μόνον καί δέν ἔχει γνώμην ἐπί οὐδενός. Τοῦτο δέν εἶναι ὀρθόν ἔναντι τῆς παραδόσεως καί τοῦ θεσμοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Κατά τήν βυζαντινήν περίοδον, οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἔλεγον: «*Ὁ Πάπας τῆς Ρώμης καθολικός ἐστι πατήρ πάντων τῶν Ὀρθοδόξων χριστιανῶν – ὄχι μόνον τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως – ἐάν ὀρθόδοξος ᾖ*». Τώρα, ὁ Πάπας δέν εἶναι καθολικός πατήρ τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν καί τά προνόμιά του διατηρεῖ ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης. Εἰς τήν Ζ' Οἰκουμενικῆν σύνοδον ἐγένετο μεγάλη συζήτησις περί τῆς ἐγκυρότητος συνόδου, ἡ ὁποία ἐγίνε χωρίς τήν ἐγκρισίν τοῦ Πάπα. Ἐάν δέν δεχόμεθα τά Πρακτικά καί τάς ρυθμίσεις τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων, τότε τί Ἐκκλησία παραδόσεως εἴμεθα; Δέν δύναμαι νά συμφωνήσω ἐπ' αὐτοῦ. Εἶπον καί προηγουμένως ὅτι ὁ 1^{ος} κανὼν τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἀναφέρει ὅτι οἱ θεσμοί τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐκ Πνεύματος Ἁγίου. Συνεπῶς, δέν δυνάμεθα νά τόν τροποποιήσωμεν, διά νά δείξωμεν ταπεινώσιν καί ἀπλότητα. Ἐάν θέλῃ ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης νά δείξῃ τοιαύτην ταπείνωσιν, ἅς τήν δείξῃ, ἐγὼ δέν συμφωνῶ».

Ἐπακολούθησε μεγάλη συζήτηση, στό τέλος τῆς ὁποίας ὁ Πρόεδρος Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης, ἀφοῦ ἔκανε σύνοψη τῆς μέχρι τότε συζητήσεως εἶπε:

«Ἀγαπητοί ἀδελφοί, συνώψισα τήν κατάστασιν. Νομίζω ὅτι δέν ἔχω πλέον τό δικαίωμα νά δαπανήσω περισσότερον χρόνον εἰς τό θέμα τοῦτο. Ἐχομεν ἐντολήν νά ἐξετάσωμεν καί ἄλλα θέματα. Θεωρῶ τό θέμα αὐτό λῆξαν ἀνεπιτυχῶς καί ἐάν, μέχρι

τῆς λήξεως τῶν ἐργασιῶν μας, δέν ὑπάρξει κάποια νέα ἰδέα, τό θέμα παραπέμπεται εἰς τήν ἐπομένην Προπαρασκευαστικήν Ἐπιτροπήν. Θά παρεκάλουν νά μή συζητήσωμεν περισσότερο. "Ὅταν αἱ θέσεις ἡμῶν εἶναι τόσον κατηγορηματικά, δέν ἀφήνωμεν οὔτε χαραμάδαν ὑποχωρήσεως, νομίζω ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐπίτευξις ὁμοφωνίας. "Ὅταν ἀκούω νά λέγεται "αὕτη εἶναι ἡ θέσις τῆς Ἐκκλησίας μου", σᾶς ἐξομολογοῦμαι, ἀγαπητοί ἀδελφοί, ὅτι ἀκόμη καί ψυχολογικῶς ἀπογοητεύομαι. Θά ἠδυνάμεθα τοῦλάχιστον νά τά λέγωμεν μέ τρόπον πλέον διπλωματικόν. Εἴμεθα μία Ἐκκλησία καί ὄχι Ἐκκλησίαι. Ἀκόμη καί τά Κράτη, τά ὁποῖα εἶναι χωριστά, ὅταν προσπαθοῦν νά εὔρουν μίαν λύσιν, χρησιμοποιοῦν γλῶσσαν διπλωματικήν. Ἐάν δέν ὑπάρχη πρὸς συζήτησιν ἑτέρα προσθήκη ἢ ἀλλαγὴ εἰς τό θέμα τοῦ αὐτοκεφάλου, νά προχωρήσωμεν εἰς τό θέμα τοῦ αὐτονόμου».

Ἔπειτα ἐπροτάθη ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας, γιά δικούς της λόγους, νά προστεθῆ στό κείμενο μιά ἀναφορά ὅτι στήν περίπτωση πού μιά αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία-μητέρα ἀρνεῖται ἀδικαιολογήτως νά παράσχη τήν συγκατάθεσίν της σέ κάποιο τμήμα Τοπικῆς Ἐκκλησίας νά ἀποκτήσῃ τήν αὐτοκεφαλία, τότε τό θέμα αὐτό νά παραπέμπεται πρὸς ἐπίλυσήν του σέ μιά ad hoc Πανορθόδοξη Σύναξις Προκαθημένων ἢ ἐκπροσώπων τους. Συζητήθηκε τό θέμα ἔπειτα ἀπό ψηφοφορία καί τελικά δέν ἀποφασίσθηκε ὕστερα ἀπό τήν «ἀρνησικυρίαν» τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας.

Τελικά, τό κείμενο-ἀνακοινωθέν πού ἐγκρίθηκε γιά τό θέμα τοῦ Αὐτοκεφάλου στήν Διορθόδοξη αὐτή Προπαρασκευαστική Ἐπιτροπή καί τοῦ τρόπου ἀνακηρύξεως αὐτοῦ ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἡ Διορθόδοξος Προπαρασκευαστική Ἐπιτροπή συνήλθεν ἐν τῷ ἐν Σαμπεζύ Διορθοδόξῳ Κέντρῳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπό 9^{ης} ἕως 17^{ης} Δεκεμβρίου 2009 ὑπό τήν Προεδρίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Περγάμου κ. Ἰωάννου καί τῆ συμμετοχῆ ἐκπροσώπων πασῶν τῶν ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν μετὰ τῶν συμβούλων αὐτῶν.

Ἡ Ἐπιτροπή ἐμελέτησεν, ἐν πρώτοις, τό περιεχόμενον τῆς παραγράφου 3γ) τοῦ ὑπὸ τῆς προηγουμένης, ἐν ἔτει 1993 Συνελθούσης αὐτῆς ἐγκριθέντος κειμένου περὶ τοῦ Αὐτοκεφάλου καί τοῦ τρόπου ἀνακηρύξεως αὐτοῦ. Ἡ παράγραφος αὕτη παρεπέμφθη εἰς τήν παροῦσαν Ἐπιτροπήν πρὸς πληρεστέραν ἐπεξεργασίαν καί ἀναζήτησιν τῆς ἐπ' αὐτῆς ἐνιαίας θέσεως τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ ἡ Ἐπιτροπή ἐνέκρινε τό κάτωθι κείμενον:

3γ) Ἐκφράζων τήν συγκατάθεσιν τῆς Ἐκκλησίας-μητρὸς καί τήν πανορθόδοξον συναίνεσιν ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἀνακηρύσσει ἐπισημῶς τό αὐτοκέφαλον τῆς αἰτησαμένης Ἐκκλησίας διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Τόμου τῆς Αὐτοκεφαλίας. Ὁ Τόμος οὗτος ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, συμμαρτυρούντων ἐν αὐτῷ διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτῶν τῶν Μακαριωτάτων Προκαθημένων τῶν

ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, πρὸς τοῦτο προσκαλουμένων ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου».

Ὅπως φαίνεται, ἀποφασίσθηκε ὁ Τόμος Αὐτοκεφαλίας νά ὑπογράφεται ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικό Πατριάρχη καί ἐπίσης ἀπὸ τοὺς Προκαθημένους ὄλων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν «συμμαρτυρούντων ἐν αὐτῷ διὰ τῆς ὑπογραφῆς των».

Στό τέλος ὑπῆρχε καί σημείωση:

«Τό περιεχόμενον τοῦ Τόμου Αὐτοκεφαλίας καί ὁ τρόπος καταχωρίσεως τῶν ὑπογραφῶν τῶν Προκαθημένων τῶν ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν παρεπέμφθησαν πρὸς ἐπεξεργασίαν καί ἀναζήτησιν ἐνιαίας ἐπ’ αὐτῶν θέσεως τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν ἐπομένην Διορθόδοξον Προπαρασκευαστικὴν Ἐπιτροπὴν».

Ὅταν διάβασα τὰ Πρακτικά τῆς Διορθόδοξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς εἶδα ὅλη τὴν νοοτροπία πού ἐπικρατεῖ μεταξύ τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Θεωρῶ ὅτι αὐτή ἢ νοοτροπία καί ἢ ἀτμόσφαιρα ἀποτυπώνεται καταπληκτικά ἀπὸ τὸν Πρωτοπρεσβύτερο π. Στέφανο Ἀβραμίδη πού ἦταν παρὼν ὡς σύμβουλος τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Νικοπόλεως καί Πρεβέζης Μελέτιο, κεκοιμημένων καί τῶν δύο, σέ ἔκθεσή του πού ἀπέστειλε στὴν Διαρκῆ Ἱερά Σύνοδο.

Ὁ π. Στέφανος Ἀβραμίδης, ἀφοῦ κάνει μιά περίληψη τῶν Συνεδριάσεων τῶν ἀντιπροσώπων τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, καταλήγει σέ παρατηρήσεις-συμπεράσματα πού θά παρατεθοῦν:

Παρατηρήσεις - Συμπεράσματα

1. Ἄν κανεῖς θελήσει νά ἐκτιμήσει καί ἀξιολογήσει τὰ ἐν Γενεύῃ εἰς τὴν Προπαρασκευαστικὴν Διάσκεψιν ἀπὸ 9 - 17 Δεκεμβρίου 2009 διὰ τὴν προετοιμασίαν τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου, θά πρέπει νά ὁμολογήσῃ ὅτι ξεκίνησε, συνεχίστηκε καί ἔκλεισε μέσα σέ ἓνα πνεῦμα ὄχι ἀπλῶς ψυχρότητος, ἀλλὰ κατὰ κυριολεξία παγερότητος καί παγωνιάς. Τό 1993, δηλαδή πρὸ 16 ἐτῶν εἶχε διακοπὴ ὑπὸ θλιβεράς συνθήκας ἢ τότε Συνδιάσκεψις χωρὶς ἐλπίδα. Κατὰ ἄκρα μακροθυμία ἢ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἐδέχθη νά συνεχισθοῦν κατὰ τό ἤδη παρελθόν ἔτος 2009.

2. Τίποτε στὴν Συνδιάσκεψιν αὐτὴ δέν ἐνθύμιζε πνεῦμα Χριστοῦ, ἀγάπη, Ἐκκλησία, Πεντηκοστή. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἐκκλησιῶν σεβάσμιοι ἱεράρχες ἀγωνίζονταν, ἢ παραταξιακά χωρισμένοι σέ δύο μπλόκ (τῶν ὑπερμάχων τῶν προνομίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῶν πολεμίων του) ἢ μέ ἀγωνία νά ξεπερασθῇ αὐτό τό ψυχοφθόρον καί καταλυτικόν τῆς ἔννοιας τῆς Ἐκκλησίας πνεῦμα, πού ἔχει εἰσέλθει εἰς τὰ ἀνώτερα κλιμάκιά της καί σιγά-σιγά μεταβάλλεται σέ ἰδεολογικὴ ταυτότητα τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν. Μάτην ἠκούσθησαν κραυγαὶ ἀγωνίας.

3. Αἰτία τοῦ κακοῦ ὑπῆρξε ἢ, εἴτε κατὰ παγίδευσιν, εἴτε ἄλλως πως, εἰσαχθεῖσα εἰς τὸν τρόπον προετοιμασίας μέθοδος τῆς λήψεως ἀποφάσεων κατὰ πλήρη καί

ἀπόλυτον ὁμοφωνίαν. Ἡ ἀρχή φαίνεται ἀπολύτως ὀρθή. Ὅμως δέν εἶναι. Ἀφοῦ δέν ἐλήφθη ποτέ, εἰς καμμίαν Σύνοδον καμμία ἀπόφασις οὔτε γιά διατύπωσιν δόγματος, οὔτε γιά λύσιν κανονικοῦ προβλήματος μέ ἀπόλυτον ὁμοφωνίαν. Καί ἤδη ἡ Α΄ Οἰκουμενική Σύνοδος προειδοποιεῖ καί μέ τόν ΣΤ΄ Κανόνα νομοθετεῖ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τήν ψῆφον τινῶν, δύο ἢ τριῶν, πού "φιλονεικοῦντες", δηλαδή ἀντίθετα πρός τίς ἐπιταγές τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως καί τῆς Εὐαγγελικῆς ἀγάπης σκεπτόμενοι καί ἐνεργοῦντες, προκαλοῦν ταραχήν καί τραύματα εἰς τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ὅχι μόνον νά καταφρονοῦνται, ἀλλά καί νά ἐπιτιμῶνται.

Καί παρατηρήθη, ὅτι μέ προπέτειαν καί ἐλαφράν καρδίαν ὑποτιμῶντο ἀρχές πού ἐπρυτάνευσαν ἐντελῶς ἀδιαμφισβήτητες εἰς τήν ζωήν τῆς Ἐκκλησίας περισσότερα ἀπό 1500 χρόνια!

4. Ὅπως ἀναφέραμε ἀνωτέρω, διεφάνη ὀλοκάθαρα ὅτι ὑπάρχουν δύο "μπλόκ", μέσα στίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες: Τό "μπλόκ" ὑπέρ τῶν δικαίων καί προνομίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τό "μπλόκ", τό ὁποῖον θέλει νά μειώσῃ, καί εἰ δυνατόν, νά καταργήσῃ τά προνόμια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, παρά τό γεγονός ὅτι ἰσχυρίζεται τό ἀντίθετον. Εἰς τό πρῶτον ἀνήκουν τά πρεσβυγενῆ Πατριαρχεῖα, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας καί ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ἄν καί αὐτή διαφοροποιήθη, ὅσον ἀφορᾷ τό θέμα τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Τόμου τοῦ Αὐτοκεφάλου. Εἰς τό δεύτερον "μπλόκ", ἡγέτις εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας συνεπικουρούμενη ὑπό τῶν Ἐκκλησιῶν Σερβίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας, Γεωργίας, Πολωνίας καί Τσεχίας. Ἡ πώλωσις αὐτή δυσκολεύει καί θά δυσκολεύσῃ ὅχι μόνον τήν πορείαν πρός τήν σύγκλησιν τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου, ἀλλά καί κάθε ἄλλη πανορθόδοξον συνεργασίαν καί προσπάθειαν.

5. Ἰδιαιτέρως αἰσθητή ὑπῆρξεν ἡ ἀντίθεσις τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Βολοκολάμσκ κ. Ἰλαρίωνος πρός τά προνόμια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Τοῦτο ἄλλωστε ἦτο ἀναμενόμενον, ἀφοῦ οὔτος δέν ἔπαυσε ποτέ εὐκαιρως-ἀκαίρως, τόσον εἰς τό Βελιγράδι, ὅσον καί εἰς τόν διάλογον μέ τούς Ρωμαιοκαθολικούς, νά δράττεται πάσης εὐκαιρίας νά τονίζῃ ὅτι ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης δέν εἶναι "Πάπας τῆς Ἀνατολῆς" καί ὅτι οὐδεμίαν ἐξουσίαν κατέχει ἐντός τοῦ σώματος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Καί ὅτι οὐδέποτε ὁ Πατριάρχης Μόσχας θά τόν ἐξουσιοδοτήσῃ νά ἐκφράσῃ γνώμην του! Παρόμοια ἦτο καί ἡ στάσις τοῦ ἐκπροσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας, Θεοφ. Ἐπισκόπου Καμπινεάουλ κ. Κυπριανοῦ ἄν καί ὅχι τόσον ἐμφανῆς.

Ἐντύπωσιν προεκάλεσεν ἡ στάσις τοῦ ἐκπροσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας, Σεβ. Μητροπολίτου Μαυροβουνίου κ. Ἀμφιλοχίου, ἡ ὁποία, παρά τόν προβαλλόμενον τάχα "φιλελληνισμόν" τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας, εἰς ὅλα σχεδόν, ἦτο εὐθυγραμμισμένη μέ τās θέσεις τῆς Μόσχας.

6. Τέλος παρά τό γεγονός, ὅτι μεταξύ τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ὑπῆρξαν ἄρκετοί πρῶην ὑπότροφοι τῆς Ἐκκλησίας τῆς

Ἑλλάδος, ὅπως ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μαυροβουνίου κ. Ἀμφιλόχιος, ὁ Σεβ. Ἀχρίδος κ. Ἰωάννης, ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Καμπινεάου κ. Κυπριανός, ὁ Θεοφ. Γεωργιανός Ἐπίσκοπος κ. Μελχισεδέκ, ὁ Θεοφ. Πολωνός Ἐπίσκοπος Σιεματίσε Γεώργιος, εἰς οὐδέν ὠφέλησε τὰς διεκδικήσεις τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου. Οὗτοι οὐδεμίαν φιλελληνικὴν στάσιν ἐτήρησαν. Τό μόνον πού κατάφεραν, ἦτο νά ὁμιλήσουν ἐναντίον τῶν θέσεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς ἄπτεστα ἑλληνικά».

Τά ἴδια Πρακτικά τῆς Συνεδριάσεως τοῦ Δεκεμβρίου 2009 καί τὰ συμπεράσματα τοῦ π. Στεφάνου Ἀβραμίδη εἶναι ἀποκαλυπτικά καί δείχνουν ὅτι δέν ὑπῆρξε κάποια ἀνάμειξη τῆς Οὐάσινγκτον στό συγκεκριμένο θέμα, ἀλλά ὑπῆρξε ὑπονόμευση τῆς ἀποφάσεως ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας καί ὅσες Ἐκκλησίες τήν ἀκολουθοῦσαν, ἐνῶ ἀντίθετα τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀπέβλεπε στήν ἐνότητα μέ ὑποχώρηση στίς ἕως τότε ἀρμοδιότητές του.

3. Διορθόδοξη Προπαρασκευαστική Ἐπιτροπή τοῦ Φεβρουαρίου 2011

Τήν περίοδο μεταξύ 21^η καί 27^η Φεβρουαρίου 2011 συνήλθε στό Σαμπεζύ τῆς Γενεύης, στό Διορθόδοξο Κέντρο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἡ Διορθόδοξη Προπαρασκευαστική Ἐπιτροπή τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, γιά νά ὀλοκληρώσῃ τό ἔργο τῆς προηγούμενης Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ 2009, πού ἔγινε στόν ἴδιο χῶρο, στά δύο βασικά θέματα, ἦτοι «τό Αὐτοκέφαλον καί ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ» καί «τά Δίπτυχα», ὥστε σύμφωνα μέ τήν Γ' καί Δ' Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη νά συμπεριληφθοῦν στήν Ἡμερήσια Διάταξη τῆς Ε' Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως.

Διάβασα τά Πρακτικά καί αὐτῆς τῆς Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς, τά ὁποῖα ἐκτείνονται σέ 324 σελίδες μεγάλου μεγέθους μέ ἔντονο ἐνδιαφέρον. Εἶδα τίς ἀπόψεις τῶν Ἀντιπροσώπων τῶν κατά τόπους δεκατεσσάρων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, καθώς ἐπίσης διάβασα καί ὅλες τίς προτάσεις καί τίς συζητήσεις μεταξύ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς αὐτῆς.

Γενικά παρετήρησα ὅτι στά Πρακτικά αὐτά ὑπάρχει ἔντονο ἱστορικό ὕλικό γιά τά δύο αὐτά θέματα, κυρίως γιά τό θέμα πού μέ ἀπασχολεῖ στό κείμενό μου αὐτό, δηλαδή «Τό Αὐτοκέφαλον καί ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ», διέγνωσα τίς προθέσεις κάθε Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, καί κυρίως οἱ συζητήσεις πρός τό τέλος λαμβάνουν ἕνα χαρακτηριστῆρα ἀντιπαραθέσεως, πού μοῦ προκαλοῦσαν στενοχώρια, ἐνίοτε καί ἰλαρότητα!

Δέν πρόκειται ἐδῶ νά κάνω εὐρύτερες παρατηρήσεις καί γενικούς ἢ εἰδικούς σχολιασμούς, ἀλλά θά τονίσω μερικά σημεῖα ἐνδεικτικά τοῦ τρόπου μέ τόν ὁποῖο

ετέθησαν τά ζητήματα καί κυρίως νά καταγράψω τήν απόφαση στήν όποία κατέληξαν οί έργασίες τής Έπιτροπής αύτής.

Στήν Συνεδρίαση τής Τρίτης 22ας Φεβρουαρίου 2011 ό Πρόεδρος τής Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικής Έπιτροπής Μητροπολίτης Περγάμου Ίωάννης έθεσε στά μέλη τής Έπιτροπής τίς τρεΐς προτάσεις πού μέχρι τότε άπαρτίσθηκαν, ώστε νά καταλήξουν στήν όμοφωνία ώς πρός τόν τρόπο ύπογραφής του Τόμου Αύτοκεφαλίας.

Η πρώτη πρόταση είχε διατυπωθῆ στήν προηγούμενη συνάντηση τής Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικής Έπιτροπής του 2009 «ότι ύπογράφει ό Οικουμενικός Πατριάρχης (τόν Τόμο Αύτοκεφαλίας) καί ύπογράφουν ώς συμμαρτυροῦντες, οί άλλοι Προκαθήμενοι». Η δεύτερη πρόταση τέθηκε από τόν Αρχιεπίσκοπο Βολοκολάμσκ Ίλαρίωνα, έκ μέρους τής Έκκλησίας τής Ρωσίας «νά ύπογράφη πρῶτος ό Οικουμενικός Πατριάρχης, έν συνεχεία δέ όλοι οί Προκαθήμενοι, άνευ ούδενός χαρακτηρισμοῦ». Η τρίτη πρόταση προήλθε από τήν προηγούμενη συζήτηση πού διετύπωσε ό άντιπρόσωπος τής Έκκλησίας τής Τσεχίας καί Σλοβακίας Μητροπολίτης Μιχαλόβτσε Γεώργιος, σύμφωνα μέ τήν όποία τόν Τόμο «νά ύπογράφη ό Οικουμενικός Πατριάρχης μέ τήν προσθήκην "άποφαίνεται" καί οί άλλοι Προκαθήμενοι μέ τήν προσθήκην "συναποφαίνεται"».

Από τίς τρεΐς αυτές προτάσεις φαίνεται ότι όλοι συμφώνησαν ότι ό Τόμος τής Αύτοκεφαλίας πρέπει νά δίνεται μέ τήν συγκατάθεση τής Μητρός Έκκλησίας από τήν όποία θά άποσπασθῆ ή νέα Αύτοκέφαλη Έκκλησία, μέ τήν Πανορθόδοξο συναίνεση, ότι ό Οικουμενικός Πατριάρχης ύπογράφη πρῶτος καί ακολουθοῦν οί άλλοι Προκαθήμενοι, αλλά δέν υπῆρξε συμφωνία στόν τρόπο μέ τόν όποϊον θά ύπογράφουν οί Προκαθήμενοι τῶν Όρθοδόξων Έκκλησιῶν.

Αυτό δέν εΐναι παρωνυχίδα, αλλά άφ' ενός μέν εκφράζει τήν εκκλησιολογική άρχή ότι σέ όλα τά επίπεδα τής Έκκλησιαστικής ζωής ύπάρχει Πρῶτος, σύμφωνα μέ τό συνοδικό καί ιεραρχικό πολίτευμα τής Έκκλησίας, πού λειτουργεΐ ώς κεφαλή καί πρωτεΐο διακονίας, άφ' έτέρου δέ ή Έκκλησία τής Ρωσίας, μαζί μέ άλλες όμόφρονές της Έκκλησίες άμφισβητοῦν τόν ρόλο του Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου, καί όπως φάνηκε κατά τήν συζήτηση, ύπονομεῦουν τήν θέση του στήν Όρθόδοξη Έκκλησία, όπως εκφράσθηκε τούς τελευταίους αιώνες. Άλλωστε, ό Οικουμενικός Πατριάρχης Ίερεμίας Β' έδωσε τήν Πατριαρχική τιμή καί άξία στήν Έκκλησία τής Ρωσίας τό 1589, κάτω από πίεση του Τσάρου, καί συμφώνησαν ύστερα οί άλλοι Πατριάρχες τής Ανατολής τό 1590, καί 1593. Μάλιστα, ένῶ ό Τσάρος τής Ρωσίας ζήτησε ή Έκκλησία τής Ρωσίας νά καταλάβη τήν 3^η θέση μετά τήν Έκκλησία τής Κωνσταντινουπόλεως καί τής Άλεξανδρείας, τελικά δέν έγινε άποδεκτό καί κατέλαβε τήν 5^η θέση μετά τήν Έκκλησία τῶν Ίεροσολύμων.

Ο Μητροπολίτης Βολοκολάμσκ Ίλαρίων διετύπωσε τήν θέση τής Έκκλησίας τής Ρωσίας ότι ή εκπόνηση του νέου τρόπου χορηγήσεως του Αύτοκεφάλου θά πρέπει νά

υπογραμμίζη τόν πανορθόδοξο χαρακτήρα τῆς Ἐκκλησίας, ὅποτε «ὁ Τόμος δέν πρέπει νά εἶναι πατριαρχικός». Ἔτσι, κατά τήν ἀπόφαση τῆς Ἐκκλησίας του, «κάτωθεν τοῦ Τόμου νά ὑπάρχουν αἱ ὑπογραφαί ὄλων τῶν Προκαθημένων τῶν κατά τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, μέ πρώτην βεβαίως τήν ὑπογραφήν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου», χωρίς νά ὑπάρχη καμμιά διαφοροποίηση, δηλαδή νά μήν ὑπάρχουν τάρήματα «ἀποφαίνεται» καί «συναποφαίνεται», γιατί κατά τήν γνώμη τῆς Ἐκκλησίας του «ἐνδέχεται οἱ Προκαθημένοι νά σχηματίσουν τήν ἐντύπωσιν μειώσεως τοῦ ρόλου τους».

Βεβαίως, κατά τήν συζήτηση ἐλέχθησαν ὅτι τό «συναποφαίνεται» δέν συνιστᾷ μείωση τοῦ ρόλου τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν, ἄλλωστε τό «Σύν» σημαίνει «συναπόφασιν καί ὄχι ἀπόφασιν ἀπό μόνου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου», ἀντίθετα μάλιστα δείχνει τήν συνοδική διάσκεψη καί συναπόφαση σέ Σύνοδο, ὑπό τήν προεδρία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Ἔτσι, μέ τήν προηγηθεῖσα συγκατάθεση τῆς Ἐκκλησίας Μητέρας καί τήν συναίνεση ὄλων τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐκφράζεται ἡ συνοδικότητα τῆς Ἐκκλησίας μέ τήν ἱεραρχική της διάρθρωση.

Ο Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης τόνισε ὅτι «εἶναι σαφές ὅτι δέν δεχόμεθα ὑπερτροφίαν τοῦ Πρώτου, ἀλλά οὔτε καί ἀτροφίαν».

Ἐπειδή ἐτέθησαν οἱ τρεῖς προτάσεις, πού ἀνεφέρθησαν πιό πάνω, ὁ Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης εἶπε:

«Ἡ ἀντιπροσωπεία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπικοινωνήσῃ μετά τοῦ Παναγιωτάτου καί ἡ ἀπάντησίς του ἦτο ὅτι ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ὁποία πάντοτε ἐπίστευεν ὅτι ὁ Τόμος πρέπει νά ὑπογράφεται μόνον ὑπό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὡς εἰς τό παρελθόν, ὑπανεχώρησε προκειμένου νά δοθῇ διέξοδος, ἐδέχθη ὁ Τόμος νά ὑπογράφεται καί ὑπό τῶν ἄλλων Προκαθημένων, ἀλλά ἐπιμένει καί παρακαλεῖ νά τηρηθῇ ἡ ἰσχύουσα εἰς τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον τάξις, καί ἡ ὁποία ἐφηρμόσθη εἰς τήν περίπτωσιν τοῦ Τόμου αὐτοκεφαλίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, δηλαδή ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης "ἀποφαίνεται", οἱ δέ λοιποὶ Προκαθημένοι ὑπογράφουν μέ τήν δήλωσιν "συναποφαίνεται". Αὕτη εἶναι ἡ θέσις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, φοβοῦμαι δέ ὅτι εἶναι ἡ τελική, δέν εἶναι δηλαδή δυνατόν νά ὑπάρξη ἀπό πλευρᾶς Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου οἰαδήποτε ἀλλαγὴ εἰς τήν θέσιν αὐτήν».

Ἡ πρόταση αὕτη δέν γινόταν ἀποδεκτὴ ἀπὸ τήν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας, γι' αὐτό ὁ Μητροπολίτης Περγάμου εἶπε:

«Ο Παναγιώτατος τοῦτο τό ἐρώτημα ἔθεσε κατά τήν ἐπικοινωνίαν μας, δηλαδή ποῖοι εἶναι οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους ἡ πρότασις δέν γίνεται ἀποδεκτὴ, λέγων ὅτι ἀδυνατεῖ νά κατανοήσῃ ὅτι τό "συναποφαίνεται" εἶναι ὑποτιμητικόν, διότι οὐδέποτε εἰς τό παρελθόν ἐθεωρήθη ὑποτιμητικόν».

Σέ άλλο σημείο εἶπε:

«Ἐδῶ ὅμως τίθεται καί ἓν ἐρώτημα, δηλαδή ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀπορρίπτουν τήν διατύπωσιν (ἐννοεῖται ἀποφαίνεται-συναποφαίνεται), διατί τήν ἀπορρίπτουν; Ἄς μᾶς εἴπουν τούς λόγους, ὅτι π.χ. δέν εἶναι ὀρθόδοξος τρόπος. Δημιουργοῦνται ἐπομένως ὠρισμένα ἐρωτηματικά, καί ὁ Παναγιώτατος στενοχωρεῖται καί ἀντιδρᾷ οὕτω, διότι διερωτᾶται διατί δέν τό δέχονται. Τί κρύπτει ἡ ἄρνησις αὐτή, μήπως ἀμφισβήτησιν ἡ φόβον; Οὕτω δηλητηριάζεται πολύ ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Γνωρίζετε ὅλοι, ἀγαπητοί ἀδελφοί, διά νά εἴμεθα εἰλικρινεῖς μεταξύ μας, ὅτι κυκλοφοροῦν εὐρύτατα σχόλια ὅτι μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν μας ὑπάρχει μία ὑποψία, ὅτι δῆθεν ὁ εἷς θέλει νά γίνῃ πάπας, ὅτι ὁ ἄλλος θέλει νά γίνῃ αὐτός πάπας... Ὅλα αὐτά λέγονται καί κυκλοφοροῦν καί τά γνωρίζουν ὅλοι. Λοιπόν, αὐτό πρέπει νά ἐκλείψῃ. Ἡ διατύπωσις "ἀποφαίνεται / συναποφαίνεται", ἡ ὁποία ἐγένετο ἀποδεκτὴ κατὰ τό παρελθόν, οὐδεμίαν ὑπεροχὴν ὑποδηλοῖ, οὐδεμίαν ὑποκρύπτει παπικὴν διάθεσιν ἢ θέσιν οὐδενός. Ἐάν εἶχεν οὕτω, δέν θά τό ἐδέχοντο οἱ ἄλλοι Πατριάρχαι κατὰ τό παρελθόν».

Ο Μητροπολίτης Βολοκολάμσκ Ἰλαρίων, ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας χρησιμοποίησε μερικά ἀνίσχυρα ἐπιχειρήματα γιά νά καταλήξῃ ὅτι «ἡ πρότασις αὐτή δέν εἶναι ἀποδεκτὴ δι' ἡμᾶς». Καί ὅταν ὁ Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης ἔλεγε ὅτι πρέπει νά λήξῃ τό θέμα τοῦ πῶς ὑπογράφεται ὁ Τόμος αὐτοκεφαλίας «εἴτε θετικῶς εἴτε ἀρνητικῶς, καί εὐχομαι θετικῶς, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει μία πρότασις, ἡ ὁποία εἶναι τρόπον τινά γενικῶς ἀποδεκτὴ» νά δίνεται τό αὐτοκέφαλο μέ συνοδικό τρόπο, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Βολοκολάμσκ Ἰλαρίων ἀπάντησε: «Ἡμεῖς δέν δυνάμεθα νά τό ἀποδεχθῶμεν». Καί ὁ Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης κατέληξε: «Δέν τό δέχεσθε. Τότε ἔχομεν ἀδιέξοδον, μειοψηφούσης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας. Παρακαλῶ νά μὴ παραταθῇ πλέον ἡ συζήτησις. Αὐτό σημαίνει ὅμως ὅτι δυσχεραίνεται πλήρως ἡ διαδικασία τοῦ Αὐτοκεφάλου καί τῆς Συνόδου τρόπον τινά».

Διαβάζοντας τά Πρακτικά καί ἰδιαίτερα τήν συζήτηση μεταξύ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀφ' ἑνός μὲν ἐνημερώθηκα ἀρκούντως γιά τά ἐπιχειρήματα κάθε Ἐκκλησίας σχετικά μέ τόν τρόπο χορηγήσεως τοῦ Τόμου Αὐτοκεφαλίας, ἀφ' ἑτέρου δέ στενοχωρήθηκα πολύ ἀπό τό ἐπίπεδο τῆς συζήτησης. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπανερχόνταν στά ἴδια θέματα, αὐτό πού ὑποστήριζαν πρὶν τό ἀνέτρεπαν λίγο πιό κάτω, προέβαλαν διάφορες ἄλλες προτάσεις δῆθεν γιά νά λυθῇ τό θέμα, ἀκόμη ἔγιναν ἀναφορές καί στίς θεωρίες περί Τρίτης Ρώμης, καί σχημάτισα τήν ἄποψη ὅτι εἶναι καλύτερα νά μὴ δημοσιευθοῦν τά Πρακτικά αὐτά γιατί θά προκαλέσουν διάφορα ἀρνητικά συμπεράσματα στοὺς ἀναγνώστες, γιά τόν τρόπο πού σκέπτονται καί ἐργάζονται μερικὲς κατὰ τόπους Ἐκκλησίες.

Στό τέλος, μετά από μεγάλη και ψυχοφθόρα και λυπηρά διένεξη για τόν τρόπο συντάξεως τῆς ἀποφάσεως-ἀνακοινωθέντος, ὑπεγράφη τό ἀνακοινωθέν-ἀπόφαση γιά τήν «ὑπογραφή τοῦ Τόμου αὐτοκεφαλίας». Τό παραθέτω:

«Ἡ Ἐπιτροπή ἀρχικῶς συνέχισε τήν συζήτησιν τοῦ θέματος περί τοῦ τρόπου ὑπογραφῆς τοῦ Τόμου αὐτοκεφαλίας, τό ὁποῖον εἶχε παραμείνει ἐκκρεμές ἀπό τήν προηγουμένην συνάντησιν αὐτῆς. Ἐπί τοῦ θέματος τούτου ἐγένεον αἱ ἀκόλουθοι νέαι προτάσεις:

α) Ὁ Τόμος νά ὑπογράφηται ὑπό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου διά τῆς προσθήκης ἰδιοχείρωσ ὑπ' Αὐτοῦ τῆς λέξεως «ἀποφαίνεται», καί ἐν συνεχείᾳ ὑπό τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν διά τῆς προσθήκης τῆς λέξεως «συναποφαίνεται».

β) Ὁ Τόμος νά ὑπογράφηται ὡς ἀνωτέρω μέ τήν προσθήκην ταυτοσήμου πρὸς τό συναποφαίνεσθαι ὄρου ἢ ἄνευ οἰασδήποτε προσθήκης.

γ) Ὁ Τόμος νά ὑπογράφηται ὡς ἀνωτέρω, ἀλλά διά τῆς συμπεριλήψεως ἐντός τοῦ κειμένου αὐτοῦ δηλώσεως περί ἰσοτιμίας πάντων τῶν Προκαθημένων.

δ) Ὁ Τόμος νά ὑπογράφηται ὑπό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου διά τῆς ἰδιοχείρου προσθήκης τῶν λέξεων "ἀποφαίνεται μετὰ πάντων τῶν Προκαθημένων τῶν ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν".

Ἐπί ἐκάστης ἐκ τῶν ἀνωτέρω προτάσεων ἠρωτήθη ὑπό τοῦ Προέδρου τό σῶμα τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐάν ὑπάρχη ἀντίρρησις. Ἐπί τῆς ἐρωτήσεως ταύτης ἡ ἀγιωτάτη Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας προέβαλεν ἀντίρρησιν, ἐπιμένουσα εἰς τήν πρότασίν της ὅπως ὁ Τόμος τῆς Αὐτοκεφαλίας ὑπογράφηται κατὰ τήν σειράν τῶν Διπτύχων ὑπό πάντων τῶν Προκαθημένων ἄνευ προσθήκης τινός εἰς τὰς ὑπογραφάς των.

Δοθέντος ὅτι κατὰ τόν ἰσχύοντα Κανονισμόν αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς δέον νά λαμβάνωνται ἐν ὁμοφωνίᾳ, οὐδεμία ἐκ τῶν ὡς ἄνω προτάσεων ἐγένετο ὁμοφώνως ἀποδεκτή καί συνεπῶς ἐπί τοῦ θέματος τοῦ τρόπου ὑπογραφῆς τοῦ Τόμου αὐτοκεφαλίας δέν ἐπετεύχθη ἡ συμφωνία καί ὡς ἐκ τούτου ἡ Ἐπιτροπή δέν ἐχώρησεν εἰς τήν ἐξέτασιν τοῦ περιεχομένου τοῦ Τόμου αὐτοκεφαλίας».

Μετά τό πέρας τῆς Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Φεβρουαρίου 2011 ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἀπέστειλε ἐπιστολή πρὸς τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, μέ τήν ὁποία ἐνημερώνει ὅτι ἐξαιρεῖται τό θέμα «τοῦ Αὐτοκέφαλου καί ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ» ἀπό τήν θεματολογία τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου, **ἐφόσον τό κείμενο δέν ἐγκρίθηκε ὁμοφώνως ἀπό τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες.**

Ἡ ἐπιστολή αὐτή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἔγινε ἀποδεκτή ἀπό ὅλες τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, συμπεριλαμβανομένης καί τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας. Αὐτό εἶναι δεσμευτικό ἀπό τόν Κανονισμό λειτουργίας τῶν Προσυνοδικῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων πού ἐγκρίθηκε στήν Γ΄ Προσυνοδική Πανορθόδοξη

Διάσκεψη τοῦ 1986 (28 Ὀκτωβρίου ἕως 6 Νοεμβρίου), ὅπως προβλέπεται στά ἄρθρα 16 καί 17 τοῦ Κανονισμοῦ.

Ἄλλωστε, ὄχι μόνον δέν ἀποφασίσθηκε ὁμοφώνως ὁ τρόπος ὑπογραφῆς τοῦ Τόμου Αὐτοκεφαλίας, μέ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας, ἀλλά δέν συζητήθηκε οὔτε ἀποφασίσθηκε ὁμοφώνως καί τό περιεχόμενο τοῦ Τόμου Αὐτοκεφαλίας, πού θά ἦταν τό ἐπόμενο στάδιο μετά τήν ἀπόφαση τοῦ τρόπου ὑπογραφῆς.

Ἡ ἀποψη τοῦ Μητροπολίτου Βολοκολάμσκ Ἰλαρίωνος ὅτι ἦταν λάθος τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας τό νά ἀποδεχθῆ τήν πρόταση αὐτή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου δέν εὐσταθῆ οὐσιαστικά, γιατί αὐτή ἡ διαδικασία προβλεπόταν ἀπό τόν Κανονισμό λειτουργίας τῶν Προσυνοδικῶν Πανορθόδοξων Διασκέψεων, πού ἀφορᾶ καί τίς Διορθόδοξες Προπαρασκευαστικές Ἐπιτροπές, καί ὁ ὁποῖος Κανονισμός ἀποφασίσθηκε ὁμοφώνως ἀπό ὅλες τίς Ἐκκλησίες τό 1986 καί εἶναι δεσμευτικός γι' αὐτές.

Μέ αὐτές τίς προϋποθέσεις τό ἕως τότε καταρτισθέν κείμενο γιά τήν χορήγηση τοῦ Τόμου Αὐτοκεφαλίας πού ἔγινε ἀπό τήν Διορθόδοξη Προπαρασκευαστική Ἐπιτροπή τό 1993 εἶναι ἕνα ἀπλό κείμενο ἐργασίας καί δέν ἔχει ἰσχύ, ἀλλά, βεβαίως, δέν ἀκολούθησε καί ἡ συζήτηση γιά τό περιεχόμενο τοῦ Τόμου Αὐτοκεφαλίας.

4. Ε΄ Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη τό 2015

Στήν Σύναξη τῶν Προκαθημένων τῶν Ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν πού ἔγινε στήν Κωνσταντινούπολη μεταξύ 6^{ης} ἕως 9^{ης} Μαρτίου 2014 μεταξύ τῶν ἀποφάσεων πού ἐλήφθησαν, γιά τήν σύγκληση τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τόν Ἰούνιο τοῦ 2016 ὁμοφώνως ἀποφασίσθηκε νά συγκληθῆ, ὕστερα ἀπό σχετική προετοιμασία, ἡ Ε΄ Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη τό 2015 γιά νά ἀποφασίσῃ τήν σύγκληση τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου.

Μεταξύ τῶν ἄλλων στήν ἀπόφαση τῶν Προκαθημένων στήν Σύναξη αὐτήν διαλαμβάνεται:

«Τυχάνει εὐκαῖον ὅπως τά εἰς προπαρασκευαστικόν στάδιον συζητηθέντα δύο θέματα, ἤτοι "Τό Αὐτοκέφαλον ἐν τῇ Ὀρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ καί ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ" καί "τά Δίπτυχα" συζητηθοῦν περαιτέρω ὑπό τῆς Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐάν ἐπιτευχθῆ ὁμοφωνία καί ἐπί τῶν δύο τούτων θεμάτων, ταῦτα θά παραπεμφθοῦν εἰς τήν Προσυνοδικήν Πανορθόδοξον Διάσκεψιν τοῦ 2015 καί δι' αὐτῆς εἰς τήν Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον».

Συγκροτήθηκε Εἰδική Διορθόδοξη Ἐπιτροπή, ἡ ὁποία σέ τρεῖς διαδοχικές συνελεύσεις της, στό Σαμπεζύ, μία τό 2014 καί δύο τό 2015, ὁλοκλήρωσε τό ἔργο της μέ τήν ἀναθεώρηση τοῦ κειμένου περί «νηστείας», τήν ριζική ἀναμόρφωση τοῦ κειμένου «Ὀρθοδοξία καί χριστιανικά ἰδεώδη», τήν συγχώνευση τῶν κειμένων τῶν

δύο συναφών θεμάτων, ήτοι «Σχέσεις τής Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸ λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον» καὶ «Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ Οἰκουμενική κίνησις», τὴν ἀποφυγὴν παρέμβασης στὰ κείμενα τῆς Β΄ Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως, ήτοι «κωλύματα γάμου», «Ἡμερολογιακὸν ζήτημα», διότι προέκυψαν διαφωνίες στὶς προτεινόμενες οὐσιαστικές τροποποιήσεις, ἀλλαγές καὶ προσθήκες.

Κατόπιν τούτων, στὴν Ε΄ Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη στὸ Σαμπεζύ τῆς Γενεύης (10-17 Ὀκτωβρίου 2015) ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας Ἱερεμίας, Γραμματεὺς ἐπὶ τῆς Προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, στὴν εἰσήγησή του, μεταξύ τῶν ἄλλων, ἐνημερώνει τὸ Σῶμα γιὰ τὰ σαφῆ ὅρια τῆς ἀποστολῆς τῆς Διασκέψεως αὐτῆς, ὕστερα ἀπὸ γράμμα πού ἔλαβε ἀπὸ τὸν Παναγιώτατο Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ. Βαρθολομαῖο, πού εἶναι:

«Πρῶτον, ἡ τελικὴ ἔγκρισις τῶν ὑπὸ τῆς εἰδικῆς Διορθόδοξου Ἐπιτροπῆς ἀναθεωρηθέντων κειμένων, δεύτερον, ἡ παραπομπή τῶν μὴ τροποποιηθέντων κειμένων εἰς τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον, ὡς ἀνεφέρομεν ἀνωτέρω, ἐφ' ὅσον εἶχον ὁμοφώνως ἐγκριθῆ ὑπὸ Πανορθόδοξων Διασκέψεων, τρίτον, ἡ ἄμεσος παραπομπή εἶναι αὐτονόητος διὰ τὰ ὁμοφώνως ἀποδεκτὰ γενόμενα κείμενα τῆς Δ΄ Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως τοῦ 2009, καί, τέταρτον, οὐδέν θέμα μὴ διελθὼν διὰ τῆς προβλεπομένης ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ προπαρασκευαστικῆς διαδικασίας δύναται νὰ εἰσαχθῆ πρὸς συζήτησιν, ὡς ἐκφεῦγον τῆς ἀρμοδιότητος τῆς παρούσης Διασκέψεως».

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης, Πρόεδρος, στὴν ὁμιλία του κατὰ τὴν ἐναρκτήρια Συνεδρία τῆς Ε΄ Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως, μεταξύ τῶν ἄλλων εἶπε:

*«Ἡ Σύναξις τῶν Προκαθημένων καθώρισεν ἐκτὸς τῶν κειμένων, τὰ ὁποῖα χρήζουν ἀναθεωρήσεως ἢ ἐπιμελείας, καὶ τὸν χρόνον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ ἔπρεπε νὰ ἐτοιμασθῆ ἡ τροποποίησις αὐτή, ὁ χρόνος δέ ἦτο τὸ Πάσχα τοῦ ἔτους τούτου. Ἐπομένως κατεβλήθη ἡ προσπάθεια μέχρι τὸ Πάσχα νὰ ὀλοκληρωθῆ τὸ ἔργον αὐτὸ τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἡ Σύναξις τῶν Προκαθημένων ἐπίσης ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν, εἰ δυνατόν, νὰ ἐξετασθοῦν καὶ τὰ θέματα τοῦ *Ἀυτόκεφάλου* καὶ πάλιν καὶ τῶν *Διπτύχων*, ἡ ὁποία ἐπιθυμία δυστυχῶς δέν κατέστη δυνατόν νὰ ἐκπληρωθῆ, διότι, ὅπως γνωρίζετε, ἡ Ἐπιτροπὴ ἐτελείωσε τὸ ἔργον τῆς μόλις τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Λαζάρου, τὴν προτεραίαν δηλαδή τοῦ Πάσχα καὶ δέν εἶχε χρόνον νὰ ἀσχοληθῆ μὲ τὸ θέμα τοῦτο. Ἡ καθυστέρησις αὐτὴ δέν ὀφείλεται εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἐπιτροπῆς. Γνωρίζετε ὅσοι μετείχατε τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅτι κατέστη σχεδὸν ἀδύνατον νὰ εὕρωμεν ἡμέρας κοινὰς εἰς ὅλους, ὥστε νὰ συνέλθωμεν ὡς Ἐπιτροπὴ ἐνωρίτερον. Ἐπομένως ὑπῆρξε κάπως ἄδικος ἢ μομφή κατὰ τοῦ προεδρείου εἰς τὸ θέμα αὐτό. Τὰ θέματα λοιπὸν αὐτὰ δυστυχῶς, δηλαδή τοῦ *Ἀυτόκεφάλου* καὶ τῶν *Διπτύχων* δέν κατέστη δυνατόν, μέσα εἰς τὰ χρονικὰ ὅρια, τὰ ὁποῖα μᾶς ἔθεσαν οἱ σεπτοὶ Προκαθημένοι, νὰ ἐξετασθοῦν καὶ παραμένουν ἐκτὸς τῆς θεματολογίας».*

Διαβάζοντας κανείς τούς χαιρετισμούς τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ἐκκλησιῶν ἐκ μέρους τῶν Προκαθημένων τους στήν Ε΄ Προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη παρατηρεῖ ὅτι μερικές Ἐκκλησίες ἀναφέρθησαν στό νά συζητηθῆ καί τό θέμα τοῦ Αὐτοκεφάλου, ἀλλά ὁ Πρόεδρος τῆς Διασκέψεως, Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης, ἐπανειλημμένως τόνιζε, αὐτό πού εἶχε ὑπογραμμίσει καί ὁ Γραμματεὺς ἐπί τῆς Προπαρασκευῆς Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας Ἰερεμίας, ὅτι θέματα πού ἐκφεύγουν τῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς Ἐπιτροπῆς, τά ὁποῖα δέν ἀποφασίσθηκαν στίς Διορθόδοξες Προπαρασκευαστικές Ἐπιτροπές ἢ στήν Εἰδική Διορθόδοξη Ἐπιτροπή πού συνεκλήθη τό 2014 καί δύο φορές τό 2015, δέν συζητοῦνται.

Εἶναι χαρακτηριστικές δύο ἀπαντήσεις του σέ ἀντιπροσώπους τῶν Ἐκκλησιῶν.

Στόν Σεβ. Μητροπολίτη Βολοκολάμσκ κ. Ἰλαρίωνα εἶπε:

«Σᾶς εὐχαριστοῦμε, ἅγιε Βολοκολάμσκ, τόσον διά τόν χαιρετισμόν τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου σας, ὅσον καί διά τάς σκέψεις, τάς ὁποίας ἐξεφράσατε, πολλά ἐκ τῶν ὁποίων βεβαίως ἀφοροῦν ἀμέσως εἰς τό ἔργον μας, ἄλλαι ὅμως οὐδεμίαν ἔχουν σχέσηιν πρός τήν ἀποστολήν μας. Βεβαίως, ἐάν εἴχετε τήν ἐντολήν νά τάς ἐκφράσητε, δέν θά ἤμπορούσατε νά πράξετε διαφορετικῶς, ἀλλά ὡς Πρόεδρος αὐτῆς τῆς Ἐπιτροπῆς ὀφείλω νά ἐπισημάνω ὅτι ὠρισμένα πράγματα δέν ἐμπίπτουν εἰς τήν ἀρμοδιότητά μας. Ἐπί παραδείγματι, τό θέμα τῆς *περιλήψεως τοῦ Αὐτοκεφάλου* εἰς τήν θεματολογίαν εἶναι κάτι, τό ὁποῖον δέν δυνάμεθα νά ἀποφασίσωμεν ἡμεῖς, διότι δέν ἔχομεν ἀρμοδιότητα. Ἐάν οἱ Προκαθήμενοι θελήσουν νά τό περιλάβουν, ἡμεῖς εἴμεθα ἔτοιμοι νά ὑπακούσωμεν εἰς τάς ἐντολάς των καί νά ὑπηρετήσωμεν τήν προετοιμασίαν καί τοῦ θέματος αὐτοῦ, ἀλλά τήν στιγμήν αὐτή, κατά τόν Κανονισμόν, τό θέμα αὐτό δέν ὠρίμασεν ὥστε νά ἔλθῃ εἰς Προσυνοδικήν Διάσκεψιν. Ἐπομένως, τό θέμα αὐτό ἀφορᾷ μόνον εἰς τούς Προκαθημένους».

Στόν Σεβ. Μητροπολίτη Μαυροβουνίου κ. Ἀμφιλόχιο εἶπε:

«Βεβαίως, δέν ἔχει νόημα πλέον νά ἐπανεέλθω εἰς τήν παρατήρησιν, τήν ὁποίαν ἔκανα καί διά τούς προηγουμένους ὁμιλητάς, ὅτι ἡ θεματολογία δέν ἐμπίπτει εἰς τάς ἀρμοδιότητας τῆς παρούσης Διασκέψεως, καί ἐπομένως ἡ προσθήκη ὑφ' ἡμῶν τοῦ *Αὐτοκεφάλου* δέν εἶναι δυνατή. Ἦκούσαμεν βεβαίως, διότι εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νά ἀκούσωμεν μέ σεβασμόν τά μηνύματα τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλά ἡ ἀπάντησις εἶναι, ὅτι τά αἰτήματα αὐτά θά πρέπει νά ἀπευθυνθοῦν εἰς ἀρμοδιωτέρους παράγοντας καί ὄχι εἰς ἡμᾶς ἐδῶ. Καί ἀρμοδιώτεροι βεβαίως εἶναι οἱ Προκαθήμενοι, οἱ ὁποῖοι δύνανται νά ἀποφασίσουν νά διευθετήσουν θέματα τοιούτου εἴδους. Ἐπομένως, ἀκούομεν μέν μέ σεβασμόν ὅλας τά παρεμβάσεις, ἀλλά ἡ ἔδρα εἶναι ὑποχρεωμένη νά ἐπισημάνῃ τούς περιορισμούς, ἐντός τῶν ὁποίων κινούμεθα κατ' ἐντολήν τῶν Ἐκκλησιῶν μας. Καί ἐπαναλαμβάνω ὅτι ὁ περιορισμός τῆς Προσυνοδικῆς Διασκέψεως εἶναι σαφής. Ἐξετάζει μόνον κείμενα, τά ὁποῖα ἔχουν τύχει ὠριμάνσεως εἰς τήν ἀποδοχήν τῶν κατόπιν Προπαρασκευαστικῶν Ἐπιτροπῶν».

Ακολουθως, ή Σύναξη τών Προκαθημένων στό Σαμπεζύ τής Γενεύης τόν Ίανουάριο τοῦ 2016, ἀπεφάσισε γιά τήν σύγκληση τής Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου στόν Ὁρθόδοξη Ἀκαδημία στό Κολυμπάρι τής Κρήτης καί **ὄρισε τήν θεματολογία της, στόν ὁποία δέν συμπεριλήφθηκε τό θέμα τοῦ «Αὐτοκεφάλου καί τοῦ τρόπου ἀνακηρύξεως αὐτοῦ»**. Ὑπῆρξαν κάποιες μεμονωμένες διαφωνίες, ἀφοῦ ή Ἐκκλησία τής Ἀντιοχείας δέν υπέγραψε τόν Κανονισμό Λειτουργίας τής Συνόδου, καί ή Ἐκκλησία τής Γεωργίας δέν υπέγραψε τό κείμενο γιά τούς μικτούς γάμους.

Τελευταῖα ἐξεδόθησαν τά Πρακτικά τής Σύναξης τών Προκαθημένων τών Ἁγιωτάτων Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν στό Σαμπεζύ τής Γενεύης μεταξύ 21-27 Ἰανουαρίου 2016, 542 σελίδων, τά ὁποῖα διάβασα μέ μεγάλο ἐνδιαφέρον, στά ὁποῖα φαίνεται ή τακτική τής Ἐκκλησίας τής Ρωσίας καί μερικῶν ἄλλων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν πού τήν ἀκολουθοῦν, ἀλλά αὐτό, ἂν χρειασθῆ, θά εἶναι τό ἀντικείμενο ἄλλου κειμένου, προκειμένου νά ἀποκαλυφθῆ ή ἀλήθεια ἀπό τά Πρακτικά.

Στό διάστημα μεταξύ Ἰανουαρίου 2016 καί Ἰουνίου 2016 ἀντηλάγησαν ἐπιστολές μεταξύ μερικῶν Προκαθημένων τών Ἐκκλησιῶν καί τελικά συνεκλήθη ή Σύνοδος στόν Κρήτη τόν Ἰούνιο τοῦ 2016, χωρίς τήν συμμετοχή τεσσάρων Ἐκκλησιῶν, ἤτοι Ἀντιοχείας, Ρωσίας, Βουλγαρίας καί Γεωργίας. Ἡ θεματολογία τής Συνόδου, ὅπως καθορίσθηκε ἀπό τήν Σύνοδο τών Προκαθημένων τών Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τόν Ἰανουάριο 2016 περιορίσθηκε σέ ἕξι θέματα, ἤτοι:

«Ἡ ἀποστολή τής Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τόν σύγχρονον κόσμον, ή Ὁρθόδοξος Διασπορά, τό Αὐτόνομον καί ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ, τό μυστήριον τοῦ γάμου καί τά κωλύματα αὐτοῦ, ή σπουδαιότης τής νηστείας καί ή τήρησις αὐτῆς σήμερον, σχέσεις τής Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον».

Ἔτσι, τό θέμα «Τό Αὐτοκέφαλον καί ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ», ἐπειδή δέν εἶχε ἀποφασισθῆ ὁμοφώνως, ἀποκλείσθηκε ἀπό τήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο.

Ἐπιλεγόμενα

Ὑστερα ἀπό αὐτήν τήν σύντομη ἀνάλυση φαίνεται καθαρά ὅτι ή προετοιμασία γιά τήν Σύνοδο τής Κρήτης ἦταν μακρά, επίπονος, ἄρχισε τό 1961 καί πραγματοποιήθηκε ὕστερα ἀπό 55 ἔτη, δηλαδή πέρασε πάνω ἀπό μισός αἰώνας. Τά γεγονότα πού ἔγιναν κατά τήν διάρκεια τής Συνόδου στόν Ὁρθόδοξη Ἀκαδημία στό Κολυμπάρι Κρήτης καί μετά ἀπό αὐτήν, καί κυρίως τό ὅτι δέν συμφωνήθηκε ὁμοφώνως ὁ τρόπος τής ὑπογραφῆς τοῦ κειμένου γιά τήν χορήγηση τοῦ Αὐτοκεφάλου σέ μιά Ἐκκλησία, ἀλλά καί τό περιεχόμενο τής χορηγήσεως τοῦ Τόμου Αὐτοκεφαλίας ἔφερε τά πράγματα στό νά μή ἰσχύη ὁ Συνοδικός τρόπος χορηγήσεως τοῦ Τόμου Αὐτοκεφαλίας σέ μιά Ἐκκλησία πού προέβλεπε τό κείμενο τοῦ 1993 καί νά ἰσχύη ή πρό αὐτοῦ τακτική, δηλαδή νά χορηγῆται ὁ Τόμος τής Αὐτοκεφαλίας ὑπό μόνου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Από όλα αυτά που έγιναν από το έτος 1993 (28 χρόνια μέχρι σήμερα), δέν μπορώ νά αποδώσω εϋθύνες στον Οικουμενικό Πατριάρχη ότι πιέσθηκε από τους Άμερικανούς, άφοϋ όλα αυτά τά χρόνια ο Οικουμενικός Πατριάρχης έδειξε καλή πρόθεση νά έπιλύση τό θέμα τής χορηγήσεως Αϋτοκεφαλίας, μέ υποχώρησή του από τήν έως τότε πρακτική.

Μπορώ δέ νά αποδώσω εϋθύνες σέ εκείνους, κυρίως στην Έκκλησία τής Ρωσίας, που δέν αποδέχθηκαν τό κείμενο για τήν χορήγηση τής Αϋτοκεφαλίας, που ήταν συγχρόνως κινήσεις για τήν υπονόμηση του ρόλου του Οικουμενικού Πατριαρχείου και τελικά υπονόμηση του συνοδικού και ιεραρχικού πολιτεύματος τής Όρθοδόξου Έκκλησίας. Αϋτή έθεσε βέτο για τήν μή ολοκλήρωση του κειμένου για τό Αϋτοκέφαλο και τον τρόπο χορηγήσεώς του, τό όποιο πλέον είναι ένα κείμενο εργασίας χωρίς νά έχη συμφωνηθή.

Η ανάγνωση των Πρακτικών του 2009, του 2011, του 2015 και τής Σύναξης των Προκαθημένων τό 2016 που εκτείνονται σέ περίπου 1.500 σελίδες και ή ανάγνωση άλλων κειμένων πολλών σελίδων μέ όδηγησαν σέ αϋτό τό συμπέρασμα. Τά όσα λέγονται για τό θέμα αϋτό από τήν Ρωσική πλευρά είναι τουλάχιστον αστήρικτα στα Πρακτικά των Συνεδριάσεων.

Βεβαίως, τό θέμα έχει και άλλες πλευρές, οι όποίες έχουν αναλυθή στο βιβλίο μου μέ τίτλο «Τό Συνοδικό και Ίεραρχικό Πολίτευμα τής Έκκλησίας, μέ αναφορά στο Ούκρανικό ζήτημα» (401 σελίδες). Τά όσα εκτέθηκαν στο κείμενό μου αϋτό έγιναν στην προσπάθεια έντοπίσεως του προβλήματος. Όπως έγραψα στην αρχή, σέβομαι τό Οικουμενικό Πατριαρχείο και τήν Έκκλησία τής Ρωσίας, και θά ήθελα νά βρεθώ μία λύση στο σοβαρό αϋτό ζήτημα που άπασχολεί τήν σύγχρονη Όρθόδοξη Έκκλησία μέσα στα πλαίσια τής αϋτοκριτικής και τής έκκλησιαστικής υπευθυνότητας.

Δεκέμβριος 2021